

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОГРЕСИВНИХ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ»**

Виконала: студентка 4-го року
навчання, напряму підготовки
051 Економіка

Тимощук Катерина Романівна

Керівник Бажал Ю.М.,

доктор економічних наук

Рецензент

_____

Кваліфікаційна робота захищена

за оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«__» _____ 2023 р.

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	6
1.1. Поняття інноваційної та структурної політики, їхній взаємозв'язок	6
1.2. Значення інноваційної та структурної політики для економічного розвитку	13
1.3 Огляд досвіду провідних країн світу у забезпеченні структурних змін в економіці за допомогою інноваційної політики.....	17
1.4. Аналіз та порівняння інструментів, які використовуються зарубіжними країнами для реалізації інноваційної політики.....	25
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....	33
2.1. Аналіз існуючого стану інноваційної політики в Україні.....	33
2.2. Визначення проблем та недоліків інноваційної політики в Україні	42
2.3. Рекомендації щодо вдосконалення інноваційної політики в Україні для забезпечення структурних змін	50
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку світової спільноти відбувається бурхливий розвиток науково-технічного прогресу, який виносить на перше місце інноваційну діяльність, як найважливіший фактор зростання суспільного добробуту, національних економік.

Важливість інноваційного розвитку для країн з трансформаційною економікою, до яких відноситься і Україна, пов'язана з тим, що у світовій економіці у XXI ст. характерні радикальні зміни, які все більше посилюють економічний відрив розвинутих країн з цифровою економікою від країн з індустріальною економікою. Для того, щоб скоротити цей розрив та забезпечити необхідні результати соціально-економічного розвитку країнам необхідно переводити національну економіку на шлях інноваційного розвитку. В таких умовах актуалізується завдання стосовно забезпечення процесу відтворення, який поступового призводив би до покращення якості елементів інноваційного розвитку. Для цього потрібно забезпечити високий рівень розвитку інформаційно-інтелектуальної складової суспільства разом із не менш високим рівнем розвитку людського капіталу.

Дослідження проблемних питань інвестиційного розвитку національних економік здійснювалися багатьма науковцями, проте, незважаючи на суттєвий доробок із даної проблематики, невирішеними залишається багато питань, а саме із розробки рекомендацій щодо вдосконалення інноваційної політики в Україні для забезпечення структурних змін.

Об'єкт дослідження: процес забезпечення прогресивних структурних змін в економіці за допомогою інноваційної політики.

Предмет дослідження: теоретичні питання та практичні аспекти забезпечення прогресивних структурних змін в економіці за допомогою інноваційної політики.

Мета дослідження: дослідити особливості забезпечення прогресивних структурних змін в економіці за допомогою інноваційної політики.

Завданнями дослідження є:

- визначити поняття інноваційної та структурної політики, їхній взаємозв'язок;
- дослідити значення інноваційної та структурної політики для економічного розвитку;
- провести огляд досвіду провідних країн світу у забезпеченні структурних змін в економіці за допомогою інноваційної політики;
- проаналізувати та порівняти інструменти, які використовуються зарубіжними країнами для реалізації інноваційної політики;
- проаналізувати існуючий стан інноваційної політики в Україні;
- визначити проблеми та недоліки інноваційної політики в Україні;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення інноваційної політики в Україні для забезпечення структурних змін.

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи: метод узагальнення, монографічний метод, логічний метод – використовувались при дослідженні теоретичних питань використання інноваційної та структурної політики; метод порівняння та систематизування, синтез та аналіз метод, індуктивний та дедуктивний метод – використовувалися при дослідженні інноваційної політики України та зарубіжних країн; табличний та графічний метод використовувалися для унаочнення результатів дослідження. метод моделювання, метод планування використовувалися при розробці рекомендації щодо вдосконалення інноваційної політики в Україні для забезпечення структурних перемін.

Наукова новизна. уточнення таких поняття як, інновації, інноваційна політика, структурна політика.

Практичне значення одержаних результатів. Ключові наукові положення, викладені в кваліфікаційній роботі, доведено до рівня рекомендацій, які направлені на удосконалення інноваційної політики в Україні для забезпечення структурних змін.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із таких частин: Вступ, Два розділи, Висновки, Список використаної літератури з 57 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Поняття інноваційної та структурної політики, їхній взаємозв'язок

Інновації є однією з складових розвитку соціально-економічної системи. Вони виступають як необхідна умова за допомогою якої, досягаються стратегічні цілі, що удосконалюють економічні системи, а інноваційні процеси є основою стійкості зростання економіки, виступають як важливий фактор, що розв'язують соціальні та економічні проблеми у суспільстві. Ступенем розвитку у сфері науки та техніки є фундаментом у переході світової системи діяльності економіки на новий якісний рівень – «економіка знань».

Сьогодні одним із основних напрямів економічного зростання економічних суб'єктів є їх інноваційна діяльність, яка передбачає використання ними принципово нових сучасних технологій, розробку механізмів формування та реалізації управлінських рішень в інноваційній діяльності. Сучасні умови економічної діяльності вимагають використання інновацій, ефективної організації НДДКР, зниження інноваційних ризиків, нововведень, стратегічного управління.

Під інноваційним розвитком слід розуміти процес перехід поточного стану організації на кращий (досконаліший), у порівнянні до попереднього стану у відповідності з поставленими цілями. У забезпеченні інноваційного розвитку організації важливими є такі фактори: прийняття законодавчих актів, які стимулюють інвестування в інновації, державна фінансова

підтримка сектору досліджень і розробок, створення центрів трансферу технологій тощо [13, с. 355].

Основоположником терміну «інновація» вважається Й. А. Шумпетер – відомий австрійський науковець, який у праці «Теорія економічного розвитку» ввів словосполучення «нова комбінація», тобто покращання якості виробництва, не за допомогою дрібних покращень старого обладнання, а шляхом введення в експлуатацію абсолютно нових основних засобів виробництва [54]. Надалі, Й. А. Шумпетер, удосконалюючи свою теорію, словосполучення «нова комбінація» заміняє терміном «інновація» та дає наступне його визначення: «... інновація – це зміни з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих та транспортних засобів, ринків та форм організацій».

П. Друкер дає наступне визначення інновацій: «... це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни в економіці і суспільстві задля використання їх у бізнесі або різних сферах обслуговування» [49].

У ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» закріплено, що інновація – це новостворена чи вдосконалена конкурентоздатна технологія, продукт чи послуга, а також організаційно-технічне рішення, що характеризується, як виробниче, адміністративне чи комерційне та суттєво покращує структуру і якість виробництва або соціальної сфери [35].

Науковців розглядають інновації з перспективи як процесу, так і результату. Інновація з перспективи процесу – це фактичне використання ідей, які приводять до змін. Інновація як результат – це креативна діяльність з метою отримання нового або удосконаленого продукту.

Деякі автори дають безпосередньо визначення понятійному апарату – управління інноваційною діяльністю. Так, Т. Г. Дудар [11], В. В. Стадни [43], управління інноваційною діяльністю розуміють як складову менеджменту сучасного підприємства, яка охоплює планування, організування і

стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проєктів, з яких розраховують отримати конкурентні переваги та посилення ринкової ролі підприємства.

На думку Н. В. Почерніна управління інноваційною діяльністю це: «...формування цілей інноваційної діяльності, планування інновацій, організація роботи і контроль за здійсненням інновацій» [34, с. 23].

Л. А. Пономаренко ототожнюючи управління інноваційною діяльністю з інноваційним менеджментом, дає досить стисле його визначення: «...воно є предметом інноваційного менеджменту» [33, с. 6].

На думку І. Б. Лебедева управління інноваційною діяльністю – це процес запровадження інновацій, діяльність органів управління її фінансування наукових досліджень та розробок [24, с. 24].

А. О. Крамаренко визначає управління інноваційною діяльністю наступним чином: «... важливий аспект управління для розвитку підприємства, що абсолютно необхідне, для того щоб трудові колективи та господарські керівники наполегливо, безперервно, ініціативно займалися питанням розробки та введення нововведень, а не звертались до них від випадку до випадку під впливом випадкових, зовнішніх та при цьому небажаних обставин» [21, с. 120].

Узагальнивши ці підходи, можна дати наступне визначення управління інноваціями, як сукупність економічних, організаційних, мотиваційних, правових засобів, методів та форм управління інноваційною діяльністю підприємства задля оптимізації економічних результатів його господарської діяльності.

Інноваційну політику можна визначити як політику, спрямовану на розроблення, просування та забезпечення інновацій. Інноваційна політика є складовою частиною політичної соціально-економічної діяльності, що відображує ставлення держави до застосування інновацій, визначає такі фактори, як мета, напрям, форма в якій діють органи державного управління

в наукових та технічних галузях, та як реалізація наукових та технічних досягненнях.

Основними цілей державної інноваційної політики є:

- створення економічних, правових умов та організацій для функціонування інновацій;
- За допомогою створення та поширення базових інновацій, підвищити ефективність виробництва та конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників
- стимулювання взаємодії держави, науки та бізнесу;
- ефективного використання наукових досягнень у різних сферах життя суспільства;
- сприяння активізації інноваційної діяльності та розвиток ринкових відносин і підприємницької діяльності в сфері інновацій.

У методологічному плані інноваційна політика спирається на низку найважливіших принципів [2, с. 11]:

- стимулювання розвитку фундаментальних досліджень;
- використання вітчизняного наукового потенціалу як основи для розвитку інноваційної діяльності;
- використання вітчизняної науки як основи для розвитку інноваційної діяльності;
- стимулювання розвитку науки і бізнесу, інновацій та інноваційної діяльності;
- визнання особливої ролі держави в регулюванні правових відносин, створенні економічних умов і технічної підтримки інноваційної діяльності;
- інтеграція науково-технічної діяльності та освіти;
- концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках наукового розвитку;

- створення відповідних умов для конкуренції та підприємництва в науковій і технічній сферах;
- створення та підтримання цілісної системи підготовки кваліфікованих кадрів усіх рівнів.

Існують дві основні форми інноваційної політики: пряма і непряма. Прямі форми включають державне фінансування, кредитування, лізинг, планування і програмування, а також державне підприємство, яке передбачає діяльність державних підприємств для виробництва товарів і послуг, що сприяють розвитку національної економіки. Непряма форма інноваційної політики базується на двох ключових принципах: стимулюванні інноваційних процесів і створенні сприятливих економічних умов та соціально-політичного клімату для науково-технічного розвитку.

Залежно від пріоритетів інноваційної політики виокремлюють щонайменше три групи держав:

1) держави, головним пріоритетом яких є орієнтація на лідерство в науці. Як правило, це втілюється у здійсненні великомасштабних проєктів, певна частка яких часто представляє науково-інноваційний потенціал у військовій сфері. До таких країн можна віднести США, Велику Британію, Францію;

2) держави, головним пріоритетом яких є формування сприятливого інвестиційного та інноваційного середовищ. Сюди відносять Німеччину, Швецію, Швейцарію;

3) деякі країни, такі як Японія та Південна Корея, активно прагнуть стимулювати нововведення шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, сприяючи прийняттю світових досягнень у науково-технічному прогресі, встановленню чіткої регламентації дій різних галузей економіки, що сприяють розвитку інноваційної діяльності.

Інноваційна політика держави направлена на формування умов для запровадження нових продуктів, технологічних інновацій, що дає можливість

країнам забезпечити необхідний рівень конкурентоспроможності на міжнародному ринку [21, с. 122]. Інноваційна політика направлена на збільшення продуктивності праці, створення нових галузей економіки, покращення якості життя населення. Крім того, інноваційна політика сприяє розвитку малих і середніх підприємств, які є важливим джерелом покращення зайнятості і створенням нових робочих місць.

Структурна політика за своєю сутністю становить діяльність держави та її підрозділів (гілок влади, владних органів), пов'язану з формуванням і підтриманням найефективніших пропорцій в національній економіці. Пропорційність, відповідність різних сторін у суспільному виробництві об'єктивні, зумовлюються рівнем розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, ступенем включення національного господарства в міжнародний поділ праці, за рахунок закономірностей у науково-технічному і соціальному процесі, природою циклів і криз.

Державна структурна політика у широкому розумінні – це обумовлення цілей і природою структурних трансформацій, комплексу заходів відносно підтримки розвитку структурних елементів економіки, які забезпечують економічний ріст і вирішення актуальних соціальних проблем [3]. Структурна політика держави визначає цілі, напрями, завдання, механізм діяльності державних органів влади щодо встановлення найбільш оптимальних пропорцій та структурних зв'язків між різними підсистемами й елементами економік [19, с. 86].

Структурну політику необхідно розглядати як підсистему промислової політики держави, яка пов'язана та активно взаємодіє з іншими елементами державної політики (інвестиційною, інноваційною, науково-технічною, промисловою, зовнішньоекономічною, бюджетною, амортизаційною, податковою, аграрною. Проте такий підхід до визначення структурної політики обмежує її регулюванням промислового сектора економіки.

Наявність структурних диспропорцій в національній економіці

обумовлює необхідність проведення структурної перебудови економіки. Між інноваційним розвитком та структурною перебудовою існує безпосередній взаємозв'язок. Структурна перебудова національної економіки, зорієнтована на застосування інтелектуальних ресурсів та розвиток високотехнологічних виробництв на противагу енергоємним та матеріалоємним виробництвам, передбачає створення необхідних умов для безперервної модернізації технологій та продукції, покращення якості людського капіталу й удосконалення управління шляхом інновацій, які засновані на новітніх знаннях. В цьому сенсі інноваційна та структурна політика держави мають сприяти підвищенню конкурентоспроможності економіки загалом.

Інноваційна політика націлена на створення необхідних умов для розвитку технологій й інновацій в економіці. Її метою є підтримка інноваційних підприємств, залучення інвестицій в НТП і створення інноваційних продуктів та послуг.

З іншого боку, структурна політика, зосереджена на трансформації економіки і розвитку окремих галузей, для підвищення їх ефективності та конкурентоспроможності. Її метою є забезпечення збалансованого розвитку національної економіки і зменшення рівня нерівності. Взаємозв'язок між цими двома політиками може відбуватися в такий спосіб.

Інноваційна політика може забезпечити технологічний прогрес і змінити структуру економіки. Наприклад, розвиток нових технологій може привести до виникнення нових галузей, таких як інформаційні технології, телекомунікації, відеоігри тощо, а також сприяти зміні структури традиційних галузей.

Структурна політика може забезпечити сприятливе середовище для інновацій. Наприклад, за допомогою зміни регуляторного середовища та підтримки підприємництва можна створити умови для залучення інвестицій в інноваційні проекти [30, с. 32].

Обидві політики можуть взаємодіяти для досягнення загальної мети –

забезпечення сталого економічного зростання та зменшення нерівності. Це може досягатися через створення інноваційної і структурної політики, які взаємодіють і сприяють розвитку нових галузей, зміні структури економіки та забезпеченню високої конкурентоспроможності країни в міжнародному ринку.

Також важливо пам'ятати, що інноваційна та структурна політики можуть мати різний вплив на різні галузі економіки та соціальні групи. Наприклад, підтримка інновацій може сприяти розвитку галузей, які залежать від новітніх технологій, але не всі соціальні групи можуть бути готові до таких змін. Тому важливо забезпечувати баланс між інноваційною та структурною політиками, забезпечуючи рівномірний розвиток різних галузей економіки та соціальної сфери.

Таким чином, взаємозв'язок інноваційної та структурної політик може мати вирішальний вплив на економічний розвиток країни. Тому важливо розробляти та впроваджувати ефективні стратегії, які забезпечать взаємодію цих політик та допоможуть досягти поставлених цілей.

1.2. Роль інноваційної та структурної політики в економічному розвитку

Інноваційна і структурна політика мають досить важливе значення для економічного розвитку, оскільки вони є ключовими чинниками, які визначають рівень конкурентоспроможності країни в глобальній економіці. Структурна та інноваційна політики здійснюються державою або шляхом безпосередньої розробки та фінансування інноваційних програм різного рівня, або опосередковано – з використанням важелів непрямого регулювання інноваційної діяльності, в першу чергу, у приватному секторі економіки. Це тому важливо, що пріоритети використання приватних коштів для реалізації суттєвої частини державних перетворень хоча й продиктовано

загальноекономічною ситуацією, проте редагується ринковою кон'юнктурою й тому досить часто не збігаються з загальними інтересами на державному рівні, а централізованого капіталу від державних не вистачає на масштабне фінансування для перебудови структури економіки [26, с. 83].

Головне завдання структурної політики держави полягає в активному сприянні її економічному зростанню і його динамізації. Структура національної економіки є унікальною та, зазвичай, може бути сформована від впливу усякого роду як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Об'єктивні фактори формують економічний потенціал (кліматичні умови, географічне розташування, наявність природних ресурсів), а суб'єктивні фактори визначають рівень використання та примноження економічного потенціалу, причому вони є визначальними, що підтверджено досвідом країн з практично однаковими потенціальними можливостями, які, проте досягнули різного рівня економічного розвитку.

Структурна політика є важливим фактором для економічного розвитку країни, оскільки сприяє покращенню структури економіки та забезпеченню її ефективності. Вона орієнтується на розвиток окремих галузей економіки та підтримку тих, які мають потенціал для забезпечення зростання в цілому.

Основними цілями структурної політики є забезпечення балансу між різними галузями економіки, розвиток нових перспективних галузей, зниження рівня безробіття та підвищення конкурентоспроможності економіки в цілому. Це може бути досягнуто шляхом розвитку інфраструктури, забезпечення підтримки для малих та середніх підприємств, створенні нових місць для працевлаштування та підвищення фактору - продуктивності праці.

Структурна політика може також сприяти розвитку територій, які мають проблеми з економічним розвитком. Це може бути досягнуто за допомогою залучення інвестицій, розвитку інфраструктури, підтримки підприємств та створення робочих місць. Нарешті, структурна політика може

сприяти покращенню якості життя громадян, забезпечуючи доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, житла та інших соціальних послуг [38, с. 273].

Структурна політика має на меті підтримку перетворення структури економіки від традиційних галузей до нових, більш конкурентоспроможних та інноваційних. Вона може включати в себе державну регуляцію, розвиток інфраструктури та стимулювання інвестицій. Структурна політика може сприяти збільшенню рівня ефективності економіки, підвищенню продуктивності та зменшенню рівня безробіття.

Структурні перетворення економіки потребують інвестиційного забезпечення. Економіка країни, з одного боку, відчуває дефіцит інвестиційних ресурсів, а з іншого – для інвесторів немає чітких орієнтирів, куди їх направляти.

Головним завданням структурної політики держави є формування оптимальної структури національної економіки. В питанні оптимальності основним є питання вибору критеріїв. Оптимальною слід вважати таку структуру національної економіки, коли забезпечується економічне зростання та раціональне використання економічного потенціалу країни. Проте для кожної країни існують певні обмеження, проблеми, тому вибір критеріїв оптимальності структури національної економіки є складним процесом, який повинен бути обґрунтованим та стратегічно виправданим. На рис. 1.1. показано взаємозв'язок структурної політики з іншими політиками держави.

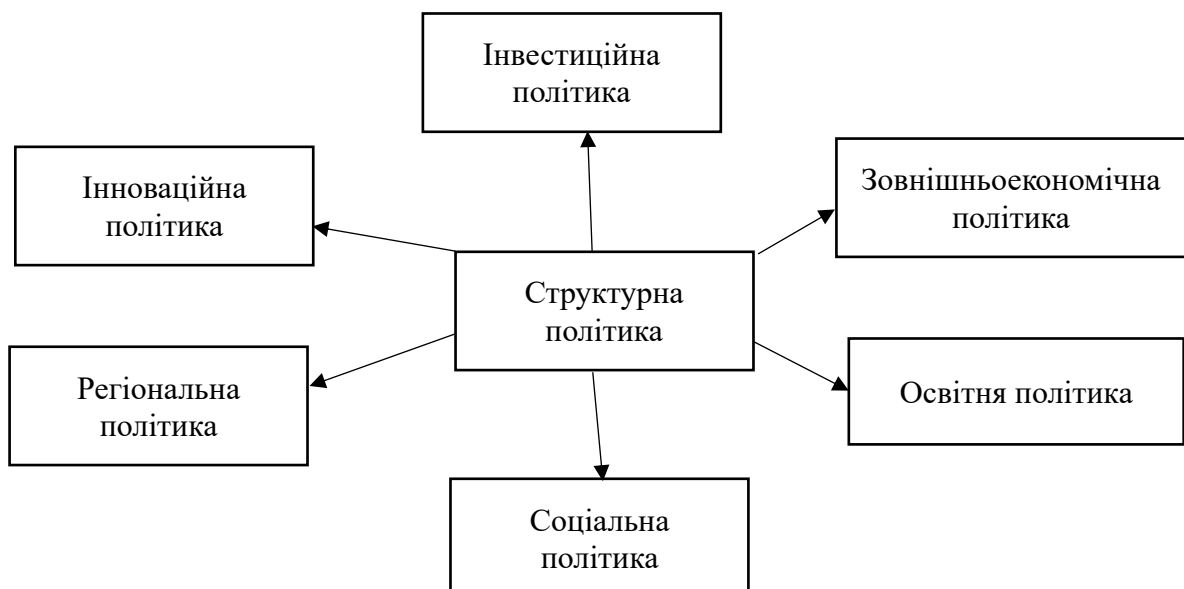

Рис. 1.1.. Зв'язок структурної політики із іншими політиками держави [10, с. 142]

Структурна політика має найбільш тісний зв'язок з інвестиційною політикою, оскільки структурні зміни в економіці супроводжуються рухом капіталу. Так згідно з підприємницькою логікою кошти спрямовуються з менш прибуткових та перспективних сфер діяльності у більш ефективні. В цьому процесі неможна покладатися лише на ринкові механізми, а відповідно до пріоритетів державної структурної політики потрібно підтримувати інвестиційну привабливість контурних сфер економіки. Інвестиційне забезпечення, у свою чергу, сприятиме оновленню виробництв і активізації інноваційних процесів.

Зв'язок структурної політики держави з освітньою та соціальною політиками є менш очевидним, проте не менш важливим. Викривлена структура національної економіки створює проблеми у соціальній сфері, що проявляється в значній кількості безробітних, нераціональній структурі зайнятості, великим розривом між розміром доходів найбагатших та найбідніших верств населення. Економіка, що мало виробляє та не створює необхідного рівня доданої вартості, частиною якої є заробітна плата, може тільки поглиблювати соціальні проблеми. Зважаючи на це, стимуляцію виробництв, де за основу взяті прогресивні структурні зміни у національній економіці можна розглядати також як фактор соціальної стабілізації.

Наслідки структурної політики в економіці формують засади економічного порядку та система соціально-трудова відносин. Структурна політика реалізується за рахунок сформованого організаційного механізму, створює необхідні передумови для структурної трансформації економіки. Дія організаційного механізму структурної політики забезпечує формування, реалізацію, збалансування структури національної економіки країни, чи окремої галузі [4, с. 180].

Важливим фактором для економічного розвитку країни є інноваційна політика, оскільки сприяє створенню нових продуктів та послуг, підвищенню продуктивності праці та зменшенню витрат на виробництво, що дозволяє підприємствам збільшувати свою прибутковість та зміцнювати свої позиції на ринку.

Інновації можуть привести до розвитку нових галузей економіки, що може стимулювати зростання внутрішнього споживання та експорту. Наприклад, розвиток інноваційних технологій у галузі енергетики може допомогти зменшити залежність від імпорту енергоресурсів та забезпечити економічну стабільність.

Інноваційна політика також може сприяти розвитку малих та середніх підприємств, що є важливим джерелом зайнятості та створенням нових робочих місць. Це особливо важливо у країнах, які переживають економічні труднощі або мають високий рівень безробіття.

Нарешті, інноваційна політика може сприяти розвитку людського капіталу, тобто підвищенню рівня освіти та кваліфікації працівників. Це може допомогти підвищити ефективність виробництва та створити нові можливості для людей.

Таким чином, інноваційна та структурна політики є важливими для розвитку національної економіки, оскільки вони допомагають забезпечити конкурентоспроможність та стійкість економіки країни в умовах глобалізації та трансформації світового господарства.

1.3 Забезпечення структурних змін в економіці за допомогою інноваційної політики з огляду досвіду провідних країн світу у

Сучасна система регулювання міжнародних економічних зв'язків остаточно сформувалася у ХХ ст. і складається з різноманітних елементів, в основі якої лежить система організаційно-правових форм та методів впливу

міжнародними (недержавними, наддержавними, міждержавними) суб'єктами й інструментами на об'єкти міжнародних економічних відносин.

Розглянемо особливості забезпечення структурних змін в економіці за допомогою інноваційної політики на прикладі зарубіжних країн. В країнах-членах ЄС при розробці інноваційної політики, використовуються індикатори для визначення ефективності реалізації тих чи інших стратегій інноваційного розвитку як окремих країн, так і регіонів.

Європейський Союз має значний досвід в галузі державного регулювання інноваційної діяльності. У розвитку інноваційних систем європейських країн простежується тенденція до посилення прямого регулювання інноваційної діяльності (державні асигнування, бюджетне фінансування, правові методи, адміністративні методи) [32].

Вивчення досвіду ЄС свідчить, що в ЄС спостерігається фокусування інноваційної політики на стимулювання інноваційної кооперації, яка є чи не більш важливим завданням інноваційних програм в порівнянні з фінансуванням інноваційних проектів [32]. У регламенті, що заснував програму ЄС «Горизонт Європа», відзначено, що метою ЄС є зміцнення науково-технологічного потенціалу шляхом формування Європейського дослідницького простору, в якому вільно поширюються наукові знання і технології, підтримки ЄС в просуванні до суспільства знань і створенні більш конкурентоспроможною і стійкої промисловості та економіки в цілому, а також те, що для досягнення цієї мети необхідна реалізація заходів по здійсненню НДДКР і інновацій, активізації міжнародного співробітництва, поширення та оптимізації результатів, стимулювання навчання і мобільності.

Заходи державного регулювання інноваційної діяльності в ЄС тісно пов'язані, їхня дія базується на принципі комплементарності задля досягнення найкращих результатів інноваційного розвитку. Необхідно відзначити, що суттєва кількість таких заходів передбачає об'єднання зусиль суб'єктів інноваційної діяльності, в тому числі різних держав-членів ЄС.

Загалом для країн-членів ЄС характерна трирівнева система формування інноваційної політики, яка включає в себе такі компоненти [32]:

- регіональний,
- національний,
- наднаціональний.

Урядам країн-членів ЄС належить пріоритет в галузі підготовки кадрів, фундаментальних досліджень, а регіони більшою мірою реалізують інноваційну політику. Така інноваційна кооперація дає можливість використовувати виробничі та фінансові ресурси, конкурентні переваги підприємств інших європейських країн, сприяє покращенню продуктивності праці й освоєння капіталомісткої продукції, дозволяючи при цьому реалізувати великі проекти.

У Великій Британії до початку 2000-х років не проводили цілеспрямовану централізовану політику зі стимулювання інновацій та їх розвитку. У 2003 р. Міністерство, що займається торгівлею та промисловістю Великої Британії опублікувало стратегію уряду у сфері технологічного розвитку, а вже у 2004 році заснували Раду по технологічним стратегіям, яка реалізовує інвестиційну діяльність у створенні нових технологій, підтримує їхній розвиток і комерціалізацію. Відносно цілісну інноваційну стратегію розвитку Великої Британії було сформовано лише у 2008 році. Стратегічні плани розвитку економіки Великої Британії складаються на період 15-20 років і являють собою узгоджений, об'єднуючий та інтегруючий механізм ухвалення рішень у всіх сферах життя [1, с. 95].

Найефективнішими в сфері інноваційної політики є наука і технопарки, які створюють на базі університетів, технологічні коридори, технологічні кластери. На розвиток інновацій впливає і те, що рівень довіри і взаємодопомоги в підприємницькому середовищі дуже великий. А розмір венчурного капіталу досить скромний за американськими мірками, але все ж таки значно більший, ніж в інших європейських країнах. Загалом науково-

технологічну та інноваційну політику Великої Британії реалізують через департамент бізнесу, інновацій та професійної освіти. Ця установа є основним виконавчим органом уряду, відповідальним за розробку, фінансування та управління наукою і науковими дослідженнями в країні.

Взаємодія між бізнесом і суспільством у сфері інновації виключає з себе такі сфери:

- спільні дослідження із залученням фінансування від державних та комерційних організацій;
- дослідження на контрактній основі, замовниками яких виступають комерційні та некомерційні організації;
- контракти на консультаційні послуги;
- підвищення професійної кваліфікації, безперервна освіта та інші навчальні курси;
- фінансована діяльність з відновлення економіки;
- надання ліцензії на виключне та невиключне використання технологій комерційними та некомерційними організаціями;
- дохід від усіх інших джерел інтелектуальної власності;
- побічні проекти з різними структурами власності;
- «стартап»-компанії.

Німеччина вкладає величезні суми грошей у розроблення новітніх технологій та інновацій. Від початку 2005 р. відбувалося стабільне збільшення обсягу інвестицій у НДДКР у році із середнім показником прироста в 5%. НДДКР вважається однією з найважливіших галузей у розвитку економіки Німеччини. За декілька останніх років особливо великий капітал інвестувався у НДДКР промисловими підприємствами. За більшістю інноваційних показників Німеччина перебуває серед найпередовіших країн світу. Майже кожна друга німецька компанія займається інноваціями. За кількістю наукових публікацій ФРН посідає 4-е місце у світі з часткою в 7,2%

(після США, Китаю і Великої Британії). Уряд Німеччини здійснює інноваційну політику за допомогою Наукової ради та її організації [48].

У Наукова комісію входять 32 члени, що призначають Федеральним президентом Німеччини: 24 особи – з пропозиції дослідницьких товариств Німеччини і 8 осіб із громадських курсів.

Основна мета діяльності держави в сфері інноваційної політики полягає в добудові відсутніх ланок фінансування науки та інноваційної діяльності та створенні через систему фондів механізму безперервного інвестування для реалізації високоефективних науково-технічних проєктів і усунення тим самим наявних розривів у ланцюжку «наука - технологія - виробництво – ринок».

Для США сьогодні характерне зростання ступеня державного регулювання інноваційної діяльності. Значна частина інновацій здійснюється в рамках державно-приватного партнерства.

Державно-приватне партнерство в США розглядають як стійку взаємодію державного та приватного секторів, у якому розробляються спільний продукт або послуги та ризики, витрати і прибуток розподіляються між партнерами. У таблиці 1.1. виділено низку основних напрямів регулювання інноваційного розвитку економіки США.

Таблиця 1.1.

Напрями регулювання інноваційного розвитку економіки США [56]

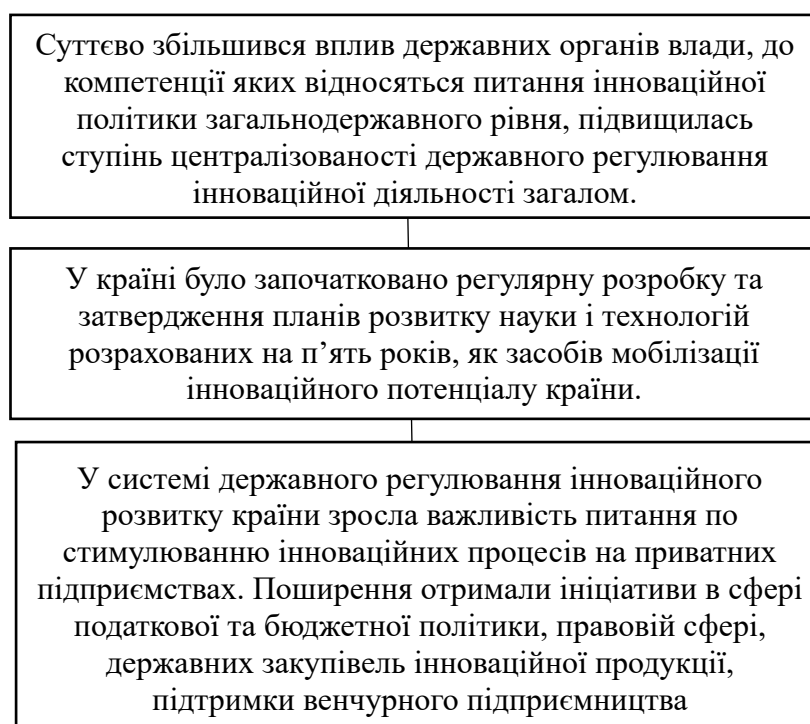
Особливості	Характеристика
Концентрація НДДКР в університетах	Університети, здійснюють НДДКР, які фінансуються з державного бюджету, використовують можливості трансферу технологій.
Розвинена система науково дослідних організацій	Державні лабораторії, інститути, які спеціалізуються на окремих прикладних дослідженнях, дослідні центри, що об'єднують зусилля фахівців з метою розробки специфічних наукових проблем.
Активна діяльність технологічних парків та інноваційних кластерів	Завданням якої є стимулювання науково-дослідні організації і бізнесу до комерціалізації інновацій.
Законодавчі ініціативи	Підвищення комерційної значимості досліджень, що проводяться в університетах і державних науково-дослідних

	організаціях.
Державні програми, що спрямовані на фінансування НДДКР підприємств	Державні програми сприяння фінансуванню НДДКР, основними з яких є: 1) програма створення компаній інвестування малих підприємств; 2) програма трансферу технологій малих підприємств; 3) програма інноваційних досліджень малих підприємств.
Венчурне фінансування	Важливість венчурного фінансування для активізації інноваційної діяльності.
Розвиток міжнародного співробітництва	Вирішення проблем науково-технічної діяльності за допомогою розвитку міжнародного співробітництва.

Перелічені тенденції державного регулювання інноватизації американської економіки створюють можливості залучення провідних експертів, досягнення лідерських позицій за великим спектром наукових областей.

Тобто роль державного регулювання в інноваційній діяльності США значна та виражається як у прямих, так і в непрямих заходах. Серйозна увага приділяється розвитку співпраці науково-дослідних організацій і бізнесу, державно-приватного партнерства, міжнародного співробітництва в інноваційній діяльності.

Потужною з точки зору інноватизації є економіка Японії, де з 90-х років минулого століття відбулися істотні структурні (рис. 1.2.).

В інноваційній політиці Японії поширилась система поглядів про розвиток науки та бізнесу, інноваційної кооперації органів влади та управління, з метою підвищення результативності інноваційної діяльності

Рис. 1.2. Зміни в інноваційній політиці Японії [50]

В Японії переважає інтеграційний процес, який дає можливість поєднувати освоєння закордонних і розвивати національні технології за допомогою реалізації заходів прямого державного регулювання і стимулювання інноваційної діяльності. Крім того, важливою компонентою інноваційної політики Японії виступає інноваційна кооперація, яка створює можливості для отримання синергетичного ефекту, додаткових конкурентних переваг, ресурсів. В Японії спостерігаються тенденції до розвитку в інноваційній діяльності державно-приватного партнерства, міжфірмового та міжнародного співробітництва.

Китай, який ще недавно був однією з найбідніших і відсталих країн світу, до початку XXI століття здійснив комплекс заходів щодо створення умов до переходу на нову стадію розвитку – він перейшов до будівництва економіки знань, під якою розуміє економіку, яка знаходиться в процесі постійної генерації інновацій, для забезпечення безперервного процесу відтворення здобутих знань в новітні технології, товари та послуги.

Згідно з М. Портером, країна не може перескочити інвестиційну стадію розвитку і відразу перейти до інноваційної. Однак Китай зумів паралельно реалізувати інвестиційний та інноваційний розвиток. Темпи розвитку науки і впровадження технологій КНР визнані безпрецедентними в історії – за 35 років Китай зробив швидкий ривок у сфері НДДКР та інновацій, розвиваючи ті напрямки, завдяки яким можна створювати сучасні товари, здатні завойовувати нові ринки. Основними факторами, які сприяли тому, що сьогодні Китай став основним світовим виробником науки і технологій є [53]:

- велике населення і стрімке зростання якості людського капіталу, завдяки реформованій системі освіти;
- ефективний ринок праці, особливо фахівців вищої кваліфікації;
- ефективна система фінансування НДДКР, в першу чергу бізнесом та державою;
- розумно побудована система стимулів (зростання зарплат для вчених світового рівня – 65-150 тис. дол. на рік);
- ефективно побудована система трансферу знань в технології (тріада Іцковича: університети, держава, бізнес);
- велика світова діаспора вчених китайського походження, значна частина яких повернулася додому, а решта в міру можливостей допомагає своїй країні.

У XXI ст. Китай з розвитку науки і технологій наблизився до світового рівня. Країна займає провідне місце у світі за випуском комп'ютерної техніки і ступенем інформатизації освіти, охорони здоров'я, органів влади (електронний уряд). У Китаї бурхливо розвивається інтернет-економіка в умовах законодавчо затвердженої доктрини інформаційної безпеки.

Сучасна інноваційна система Китаю поєднує в собі основні риси адміністративно-командної та ринкової систем. При цьому уряд Китаю послідовно трансформував інноваційну стратегію, враховуючи основні тенденції розвитку світової економіки, перш за все, інтернаціоналізації інноваційної діяльності. В її склад входять державні, громадські і приватні інститути, які є між собою взаємопов'язаними, і її колективна діяльність розрахована на створення, розподіл та використання новітніх і високих технологічних розробок.

Наразі в Китаї реалізується державна стратегія інноваційного розвитку «Взаємодії і інтеграції в світовий ринок», яка направлена на створення власних високотехнологічних товарів.

Сучасна інноваційна стратегія Китаю направлена на постійне підвищення техніко-технологічного рівня виробництва. Сьогодні в країні існує три основні джерела технологічних інновацій:

1. ввезення нових технологій з-за кордону за сприяння зовнішньої торгівлі, разом із передачею авторського права та отримання ліцензії, а також імпортування високотехнологічних приладів для виробництва;

2. одержання у процесі освоєння прямих іноземних інвестицій зарубіжної техніки та технологій;

3. власні технологічні інновації, які створюються шляхом зростання національних витрат на НДДКР [53].

Сучасна модель економічного зростання в КНР базується на визначальній ролі уряду та інших органів державної влади у макроекономічному регулюванні, створенні ринкового середовища, безпосередньому розподілі ресурсів, опорі на іноземний капітал, експортної орієнтації економіки. Для інноваційного розвитку економіки Китаю важливі не тільки наукові розробки, але й можливості для успішного підприємництва, насамперед, залучення іноземного капіталу.

Таким чином в країнах, які досягли чуттєвих результатів в розвитку інноватизації своїх економік, одночасно з прямими методами державного регулювання використовуються заходи стимулювання стосовно поширення інновацій. Глобалізація та регіоналізація, зростання наукоємності технологій, призводять до того, що інноваційна кооперація має суттєвий потенціал розвитку інноватизації економіки країни, тому потужність її застосування в межах регулювання державою діяльності інноваційної швидко зростає.

1.4. Аналіз та порівняння інструментів, які використовуються зарубіжними країнами для реалізації інноваційної політики

До основних складових національних інноваційних систем належать структура інститутів, пов'язаних з інноваціями, і виробничі системи. Національні інноваційні системи тісно пов'язані з інститутами інноваційного розвитку, які створюють, адаптують і поширюють нові технології. Інституційні зв'язки утворюють потоки знань, фінанси, люди, закони та комерційні відносини.

Загальні інструменти інноваційного розвитку зазвичай сформулюються урядами країн у різноманітних стратегіях, що визначають напрями розвитку інноваційної політики. При цьому особливий акцент, як правило, робиться на налагодженні трансферу технологій і зміцненні різних видів партнерства, зокрема державних науково-дослідних інститутів і приватного сектору, а також на комерціалізації результатів НДДКР [6, с. 137].

До загальних інструментів можна віднести забезпечення відкритості та прозорості інноваційної політики. Наприклад, у Великій Британії будь-які документи, що визначають політику, перебувають у відкритому доступі, а вироблення більшості механізмів інноваційної системи відбувається за активної участі бізнесу та дослідницької спільноти. Також характерною рисою британської інноваційної системи є впровадження інновацій у громадському секторі. У цій галузі запущено велику кількість програм, таких як консультаційна програма Державної медичної служби Великобританії, служба онлайн реєстрації нових компаній або закриття вже створених.

Таблиця 1.2.

Розподіл ролей національної та регіональної інноваційної політики [1; 32; 54]

№	Країна	Національна інноваційна політика
1	Австрія	Уряди дев'яти федеральних земель працюють над розвитком науки, технологій та інновацій у своїх регіонах, а також співфінансують деякі основні великі федеральні програми і деякі державні науково-дослідницькі інститути. У більшості регіонів розташовані регіональні агентства, що підтримують інноваційну діяльність, їхні стратегії різняться залежно від регіону. Основні заходи: створення інкубаторів, реалізація кластерних ініціатив і формування центрів компетенції.

2	Італія	Єдина модель управління та реалізації інноваційної політики відсутня на регіональному рівні, оскільки деякі регіони володіють дискреційними повноваженнями в цій галузі. Багато регіонів створили регіональні агентства з інновацій, завданням яких є фінансування та реалізація заходів інноваційної політики. Інші регіони сформували особливі відділи, що займаються інноваціями, а в деяких випадках питання інноваційної політики розглядаються в рамках відділів, які мають ширшу сферу діяльності (наприклад, відділ економічного розвитку), для яких інноваційна політика може мати менше значення. Триває процес децентралізації політики та делегування повноважень центральній владі щодо розроблення та застосування інноваційної політики в регіонах. Центральним урядом і регіонами просувається просуваються технологічні округи - територіальні одиниці, які системно згруповані за наукомісткими продуктами та послугами. На сьогоднішній день створено 24 технологічні округи в ключових стратегічних галузях економіки.
3	США	США запускають більшість технологічних інноваційних ініціатив, у той час як федеральний уряд є основним джерелом фінансування фундаментальних і прикладних досліджень. Характер ініціатив на рівні штатів може сильно відрізнитися залежно від економічної орієнтації штату: деякі штати фінансують великі технологічні інновації, інші спеціалізуються на дифузії та поглинанні технологій.
4	Швейцарія	Швейцарська університетська конференція координує стратегії конфедерації та 24 кантонів. Однак існує слабка координація між цими двома рівнями. Кантони несуть відповідальність за економічне стимулювання та підтримку малих і середніх інноваційних підприємств, але не забезпечують розвиток інноваційної політики в цілому.
5	Канада	Канадські провінції мають великий ступінь свободи, безліч повноважень і хороші бюджетні можливості для розвитку регіональних інноваційних ініціатив, коридорів високих технологій, технопарків, інкубаторів, кластерів, венчурних фондів тощо. На провінційному рівні також проводиться податкове стимулювання інноваційної діяльності

Регіональна складова є важливим елементом інноваційної політики багатьох країн. У табл. 1.2 наведено приклади розподілу ролей національної та регіональної інноваційної політики за країнами.

Як видно з наведеної таблиці, інноваційна політика на регіональному рівні виявляється більш успішною, коли різні застосовувані інструменти пов'язані у функціональну але вибудовану систему і скоординовані як між собою, так і з політикою на національному рівні. Важливим є також забезпечення певного ступеня децентралізації інноваційної політики (як,

наприклад, в Італії), а також підтримка участі у формуванні цієї політики зацікавлених сторін.

Перелічені чинники являють собою не що інше, як загальні інструменти, що задають принципи функціонування економіки (на будь-якому рівні) і визначають характер середовища в цілому.

Загальні інструменти інноваційної політики застосовують ся також і на галузевому рівні. Так, у Німеччині з метою формування інструментів інноваційної політики, орієнтованих на конкретні галузі, було виділено 5 пріоритетних напрямів (клімат/енергетика, охорона здоров'я/харчування, транспорт, безпека, зв'язок). Ці напрямки були сформовані виходячи з перспектив попиту на товари в різних галузях [54].

Крім загальних інструментів, що реалізуються на національному, регіональному або галузевому рівнях, можна виділити спеціалізовані інструменти інноваційної політики, орієнтовані на вузькі проблемні місця національної інноваційної системи. Першою такою галуззю є освіта. Активну роботу з освітнім потенціалом країни веде уряд Італії, який реалізує глибоку реформу системи освіти. Вперше в Італії міністерство освіти вирішило виділяти частину коштів, призначених для університетів, відповідно до якості результатів їхніх наукових досліджень і викладання. Це перший вий крок до вимірювання результатів і створення системи заслуг.

Іншою галуззю є ринок праці. Зв'язок між політикою зайнятості та інноваціями проявляється через таку характеристику ринку праці як його гнучкість, оскільки вона полегшує впровадження і застосування нових методів виробництва. Гнучкість ринку праці збільшується, якщо працівники можуть бути легко скеровані на вирішення різних завдань або зміну місця роботи. Мобільність праці може бути розглянута в трьох зрізах: географічному, освітньому та професійному. Гнучкість ринку праці безпосередньо залежить від мобільності праці в будь-якому із цих аспектів.

Спеціалізовані інструменти інноваційної політики також орієнтуються на розвиток НДДКР. Останні прийнято розділяти на прикладні та фундаментальні. Тимчасові горизонти і ризики для фундаментальних досліджень більші, але й потенційний дохід від них вимірюється великими обсягами. Через ризики, пов'язані з фундаментальними дослідженнями, їх фінансування здебільшого здійснюється тільки державою або державою спільно з приватним бізнесом.

У фундаментальних дослідженнях, де існує невизначеність, і ризик вищий порівняно з прикладними дослідженнями, присутній ефект масштабу. Його досягають горизонтально інтегровані науково-дослідні підрозділи, що охоплюють кілька продуктів і ринків. Це в поєднанні, наприклад, зі спільним несенням фіксованих витрат є однією з причин того, що багато компаній зосередили свою науково-дослідну діяльність у спеціальних центрах НДДКР [17, с. 45].

Спеціалізовані інструменти інноваційної політики реалізують концепцію стимулювання інновацій. Метою створення системи стимулювання інновацій є збільшення числа і масштабів НДДКР, що в свою чергу впливає на зростання рівня інновацій. Стимулювання інновацій з боку держави спрямоване на досягнення економічного зростання в довгостроковій перспективі за рахунок створення технологічного доробку та поширення знань. Розглянемо докладніше стимулюючі заходи.

Податкові пільги на ведення інноваційної діяльності чинять стимулюючий вплив на НДДКР. Однак податкове стимулювання має і свої недоліки порівняно з державним фінансуванням або приватним інвестуванням. Часто ці заходи не чинять сильного впливу на мобілізацію приватних НДДКР, оскільки чутливість до них є дуже низькою. Для досягнення бажаного рівня витрат на НДДКР знадобилося б занадто сильне зниження податків. Інша проблема, з якою стикаються підприємства, виникає, коли система податкового стимулювання зазнає частих змін, що підвищує

ступінь невизначеності для них і негативно позначається на інноваціях [17, с. 46].

Залучення іноземних інвестицій є одним із важливих завдань системи стимулів. Прикладом успішної політики щодо залучення іноземних інвестицій у розвиток високотехнологічних галузей промисловості є досвід Ірландії. Так, одним із напрямів стимулюючих заходів, спрямованих на розвиток наукомістких виробництв, стало зниження ставок оподаткування для компаній, що займаються різного роду НДДКР. Політика ірландського уряду сприяла також припливу висококваліфікованих кадрів і підтримувала їх інноваційну активність за рахунок надання грантів на НДДКР. Незважаючи на той факт, що населення Ірландії становить лише 1% від чисельності всього населення ЄС, чверть інвестиційних вкладень із США в ЄС здійснюється саме в Ірландії.

Держава може стимулювати приватні інвестиції у НДДКР шляхом надання субсидій. Однак проблема в тому, що субсидії рідко призводять до значних додаткових інвестицій у НДДКР. Крім того, може спостерігатись ефект витіснення приватних інвестицій державними. Також може здійснюватися субсидування інвестицій у НДДКР, віддача від яких є занадто низькою з точки зору суспільної вигоди. Найчастіше не проводиться аналіз витрат і вигод, а оцінити соціальну віддачу окремих науково-дослідних проектів важко.

Держава може стимулювати розвиток інновацій через підтримку комерціалізації розробок. Проблема комерціалізації інновацій виникає через існуючий розрив між фундаментальними та прикладними дослідженнями. Для передачі розробок та винаходів університетів (або наукових інститутів) компаніям потрібна взаємодія між ними. Крім того, участь дослідників у комерціалізації результатів наукових досліджень повинна забезпечуватись відповідними стимулами. Важливу роль для трансферу технологій та

комерціалізації університетських розробок відіграють науково-технологічні парки.

Стимулювання інновацій включає в себе заходи сприяння створенню інноваційного бізнесу. Роль бізнесу у забезпеченні зростання продуктивності та оновлення економіки не потребує доказів. Однак у багатьох країнах державний сектор є основним виробником багатьох видів послуг, чим обмежує можливості для потенційних підприємців. В інших випадках державне регулювання захищає лідерів галузі, що ускладнює створення та успішний розвиток стартапів. Але, мабуть, найгострішою проблемою для інноваційного бізнесу є нестача фінансових коштів, насамперед, венчурного капіталу [1, с. 121].

Інструментом стимулюючої інноваційної політики може бути політика в галузі міжнародної торгівлі. Зокрема, держава може впливати на інноваційну діяльність через експорт. За даними дослідження німецьких промислових компаній, інноваційна діяльність підприємств впливає на частку експорту. Аналіз зв'язку між інноваціями та експортом для італійських фірм також показав, що здатність до інновацій є важливим фактором конкуренції. В результаті дослідження з'ясувалося, що інтенсивність експорту інноваційних компаній систематично вища, ніж у компаній, які не займаються інноваційною діяльністю. Крім того, важливу роль в інструментах інноваційної політики відіграє регулювання імпорту. Як правило, між імпортом іноземних технологій і внутрішніми розробками країни спостерігається тісний взаємозв'язок. Упровадження нових технологій можливе як внаслідок імпорту іноземних технологій, так і за рахунок залучення висококваліфікованих іммігрантів.

На стимулювання розвитку інновацій спрямовані заходи зі створення та вдосконалення інфраструктури. Найяскравішим прикладом сучасної практики розвитку інфраструктури інновацій є створення брокерів інновацій. Також необхідно згадати інформаційно-комунікаційну інфраструктуру, яка

відіграє велику роль у підвищенні продуктивності. Інформаційно-комунікаційні технології самі по собі є технологічними інноваціями, але й, крім того, впливають на інновації в широкому розумінні, тому що створюють основу для створення нових і вдосконалених продуктів і послуг, процесів виробництва і схем управління.

Таким чином, зміст і призначення спеціалізованих інструментів полягає у здійсненні впливу на конкретну сферу інноваційної сфери: експорт або імпорт інновацій, створення НДДКР або інноваційних стартапів, забезпечення необхідних елементів інноваційної інфраструктури, а також певних характеристик системи освіти або ринку праці.

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Аналіз існуючого стану інноваційної політики в Україні

Розвиток інформаційного суспільства, перехід світової економіки до четвертої, а місцями і п'ятої технологічної революції, все це вимагає від України сформуванню адекватну політику яка могла відповісти на сучасні економічні виклики. Основним завданням є здатність до своєчасного та ефективного опанування новітніх технологій, оскільки вплив науково-технічної й інноваційної сфер на розвиток та ріст економічної системи на сучасному етапі має вирішальне значення. Відсутність уваги з боку державних органів влади до проблем організації і стимулювання розвитку інноваційного елементу економіки може призвести до поступової та остаточної втрати нашою країною можливості брати участь у формуванні ключових тенденцій відтворення світового ринку науково-технічних інновацій й нових технологій.

Питання реалізації державою ефективною інноваційною політики в Україні є актуальним протягом усього часу її незалежності. Державними органами неодноразово приймалися різні концепції, програми розвитку інноваційної діяльності. Проте вони носили суто декларативний характер, залишаючись на папері, а в реальності вітчизняна наука перебуває на «периферії» державної економічної політики. Це відслідковується, зокрема, у незначному обсягу державного фінансування науково-технічної сфери, яке не відповідає сучасним потребам галузі, недотриманні закріплених прийнятими нормативними документами нормативів фінансування реалізації державних інноваційних програм.

Особливо актуальною підтримка та розвиток інноваційної політики стає в умовах повномасштабної війни, коли багато промислових гігантів на сході України були зруйновані або знаходяться на окупованих територіях. Тому необхідно запроваджувати заходи щодо стимуляції розвитку науки, підготовки наукових кадрів та забезпечення їм необхідних умов праці, цифровізації економіки. Проте про це буде сказано нижче, а в цьому підрозділі проаналізуємо довоєнний стан інноваційної політики та інноваційний розвиток України (мається на увазі до повномасштабного російського вторгнення).

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає головну мету інноваційної політики держави у створенні належних правових, соціально-економічних та організаційних умов для ефективного розвитку, відтворення та використання науково-технологічного потенціалу країни, забезпечення запровадження сучасних безпечних, екологічно чистих, технологій, що є також енерго і ресурсозберігаючими, виробництво і реалізація новітніх конкурентоздатних видів продукції [35].

Важливе місце у розвитку інноваційної політики держави є її фінансування. За загальними тенденціями завдяки ефективній інноваційній політиці повинні встановлюватися цілі довгострокової перспективи та стабільне й послідовне дотримання збільшення інвестицій в інноваційну систему. Тому необхідно проаналізувати стан фінансування інноваційної політики в Україні. Головним фінансовим інструментом науково-технічної політики в Україні, так само, як і у великій кількості інших країн, є бюджетне фінансування – основна форма прямої державної підтримки науково-технологічного розвитку. У 2021 році загальні видатки державного бюджету України, направлені на фінансування розвитку наукової сфери, становили 12171,0 млн грн. (рис. 2.1).

Як бачимо з рисунку протягом 2021 р. обсяг видатків фінансування наукової сфери зріс на 29%, або на 2753,4 млн. грн. Слід відмітити, що навіть

у пандемійному 2020 році обсяг фінансування наукової сфери не зменшився, а навпаки зріс на 1% [29].

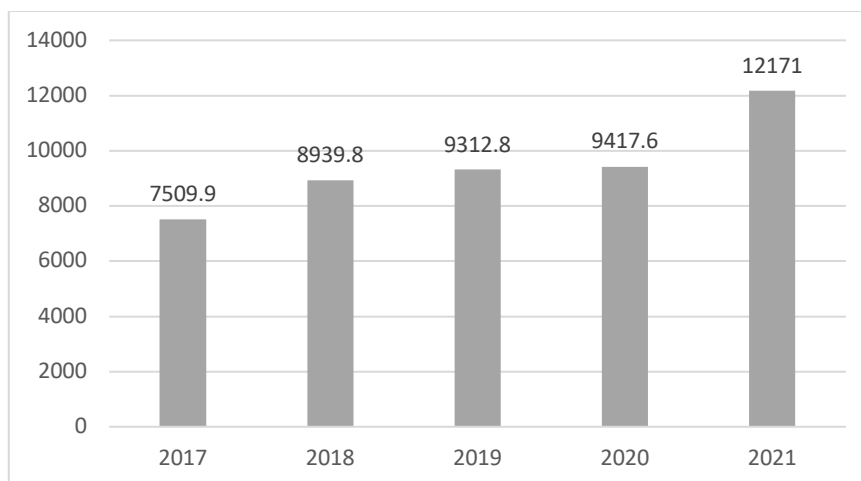

Рис. 2.1. Динаміка обсягу фінансування наукової сфери України протягом 2017-2021 рр., млн грн [29]

У 2021 році на дослідження і розробки було направлено 82% бюджетного фінансування. За головними напрямками бюджетного фінансування наукової сфери у 2021 р. видатки розподілено наступним чином (рис. 2.2).

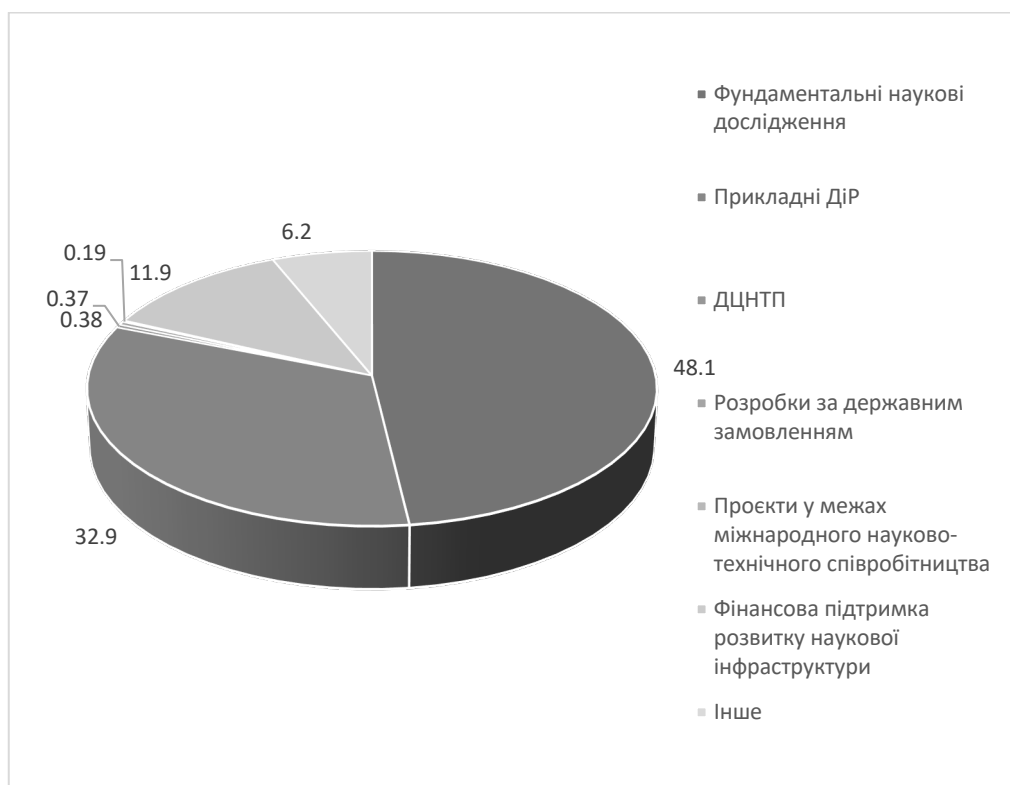

Рис. 2.2 Розподіл видатків бюджетного фінансування на наукову сферу за напрямками, млн. грн. (%) [29]

У 2021 р. спостерігалось незначне зменшення кількості науково-технічних розробок, що виконувалися за рахунок загального фонду (на 3,0 %), і відповідне зростання кількості науково-технічних розробок, які були виконані за рахунок спеціального фонду (на 5,7 %) (рис. 2.3.).

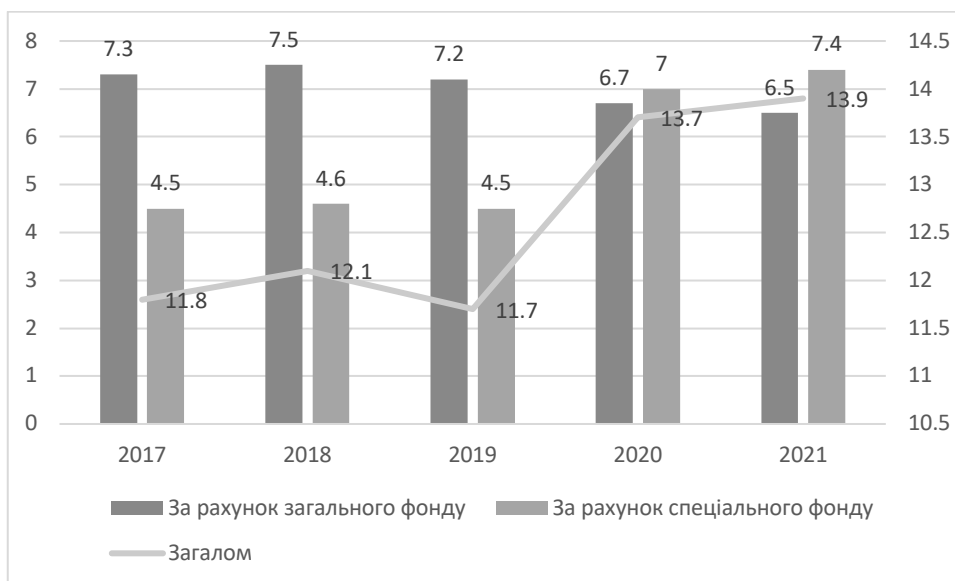

Рис. 2.3. Динаміка кількості виконуваних науково-технічних розробок протягом 2017-2021 рр., тис. од. [29]

Як бачимо, загалом кількість виконуваних науково-технічних розробок протягом аналізованого періоду збільшувалась за винятком 2019 року та на кінець 2021 року становила 13,9 тис. од.

У 2021 р. за результатами виконуваних науково-технічних розробок було видано 103,2 тис. друкованих робіт, що на 3,4 % більше ніж у 2020 р. Кількість навчальних посібників, підручників зросла на 38,9 %, тоді як, кількість статей в наукових фахових журналах, навпаки зменшилась практично на 12 %, а статей, які входять до міжнародних баз даних зменшилась на 4,5 %, кількість монографій, що видані за кордоном зменшилась на 17,0 %

Ще одним важливим показником інноваційності національної економіки є кількість патентів. Так, у 2021 р. число заявок, що були подані для видачі охоронних документів з результатів наукових та технічних розробок, виконаних за рахунок бюджетних коштів збільшилась порівняно з 2020 р. Крім того, порівняно з 2020 роком, зросла кількість поданих заявок за кордоном майже на 40,0 % (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Динаміка заявок на охоронні документи, що були подані і отримані з результатів наукових і технічних розробок, од. [29]

Показник	2020	2021
Кількість заявок на видачу охоронних документів, усього,	3089	2845
в Україні	3084	2837
за кордоном	5	8
Кількість отриманих охоронних документів, усього,	3391	2969
в Україні	3387	2962
за кордоном	4	7

Як бачимо, з проведеного дослідження обсяг фінансування наукової сфери зростає, але його ефективність недостатня, про що свідчать результати наукової діяльності.

Сучасний стан інноваційної діяльності зумовлює низькі позиції України в міжнародних рейтингах, якими комплексно оцінюється стан національних інноваційних систем країн світу. Сьогодні міжнародне співставлення відносно інноваційного розвитку забезпечують багаточисленні рейтинги і індекси, які оцінюють стан і потенційні можливості використання інновацій, забезпечення у сфері новітніх технологій й інновацій конкурентоспроможності. Україна представлена у більшості з них, проте її результати досить скромні.

Найбільш поширеним у світі індексом, який відображає інноваційний потенціал національних економік є Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), який є середнім значенням двох субіндексів (табл. 2.2.).

Лідером Глобального індексу інновацій у 2021 році залишалася, як і в попередні роки Швейцарія. Хоча у ТОП-5 лідерів відбулися певні зміни, так до Швеція, США та Великобританія приєдналася Південна Корея. Україна у 2021 році втратила позиції попередніх років та зайняла 49 місце. Сусідами України за інноваційним розвитком були Греція (47 місце), Румунія (48 місце), Чорногорія (50 місце), Філіппіни (51 місце). Із територіально країн-сусідів України найкраще положення займає Угорщина (34 місце.).

Таблиця 2.2.

Складові Глобального індексу інновацій [23]

№	Субіндекс інноваційних витрат	№	Субіндекс інноваційних результатів
1	Інституції, за діяльністю яких аналізується політичне та регуляторне середовище, бізнес-середовище	1	Знання і результати наукового пошуку (ступень розробки нових знань, техніки, технології, темпи їхнього поширення і вплив на знання)
2	Показник "Людський капітал та дослідження" відображає рівень розвитку освіти загалом і вищої освіти зокрема, а також обсяг науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт.		
3	Інфраструктура включає загальну інфраструктуру, екологічну стійкість та інформаційно-комунікаційні технології.	2	Креативність чи продукт творчої діяльності (оцінюються нематеріальні активи, елемент новітніх/креативних товарів і послуг, інтернет-творчість)
4	Рівень розвитку ринку, який визначається кредитною та інвестиційною політиками, конкурентними відносинами, торгівельними операціями і масштабами ринку		
5	Рівень розвитку бізнесу чи бізнес-досвід (чисельність висококваліфікованих робітників і частка зайнятості у наукоємних галузях, рівень поглинання знань, інноваційні зв'язки)		

Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло аналізує результати реалізації інноваційної політики держав на основі 27 індикаторів, що розподілені на 10 основних блоків. Це дозволяє порівнювати інноваційну

діяльність європейських країн, країн-кандидатів на вступ у ЄС і деяких інших країн, а також визначати сильні і слабкі сторони національних інноваційних систем, що дозволяє визначити пріоритетні напрямки розвитку інноваційної політики.

За результатами рейтингу всі країни, що представлені у Європейському інноваційному табло, поділяються на чотири групи. У 2021 році, як і в попередні роки, Україну віднесено до групи скромних чи повільних новаторів, показники інновацій якої є приблизно на 50% нижчими за середні по країнах ЄС (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Динаміка зміни індексів України у Європейському інноваційному табло [23]

	Основні блоки табло	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	людські ресурси	67	66,1	131,6	100,8	53,4	46,4	31,8
2	привабливі дослідницькі системи	8	14,9	22,3	15	17,3	15,1	17,3
3	інноваційне середовище/цифровізація	-	-	5,5	6,0	169,6	97,5	72,0
4	фінанси та підтримка інновацій	23	19,0	16,7	7,6	11,3	9,8	17,7
5	витрати на інновації	46	46,8	44,8	52,9	45,1	34,8	41,0
6	інноватори	0	15,7	16,0	15,6	20,2	22,6	-
7	зв'язки	24	4,6	9,6	3,0	37,6	36,5	10,1
8	інтелектуальна власність	29	23,6	13,4	13,1	20,9	22,4	9,8
9	вплив на зайнятість	-	77,9	77,9	77,4	86,9	80,5	78,2
10	вплив на експорт	44	33,1	32,8	34,7	35,1	35,3	37,5

Серед сильних сторін України у 2021 році Європейським інноваційним табло визначені інноваційне середовище і вплив на зайнятість. Окрім того, Україна показала доволі високі показники за такими індикаторами, як поширення широкосмугового інтернету, зайнятість у наукомісткій діяльності, експорт наукомістких послуг, витрати на інновації, які не стосуються НДДКР. Водночас, найслабшими інноваційними секторами є фінансування і підтримка інновацій, привабливість дослідницьких систем та інтелектуальної власності.

До низько оцінюваних показників відносяться такі показники як міжнародні видання науки та бізнесу, державні витрати на НДДКР, частка малих і середніх підприємств, які мають маркетингові чи організаційні інновації. Тобто за даними аналізу інноваційного індексу Європейського інноваційного табло можна зробити висновок, що в Україні є нереалізовані можливості, які стримують інноваційний розвиток її економіки, це особливо стосується захисту прав інтелектуальної власності і комерціалізації нововведень.

У таблиці 2.4. показано динаміку України у світових рейтингах та індексах інноваційного розвитку. Як бачимо з таблиці, що у 2021 році Україна займає найгірші позиції у міжнародних за останні чотири роки. У порівнянні з 2020 роком бачимо незначне покращення тільки за однією складовою – рівень розвитку бізнесу, однак по відношенню до 2017-2019 рр. позитивні зміни за цим критерієм незначні.

Таблиця 2.4.

Місце України у міжнародних рейтингах та індексах, які відображають інноваційний розвиток [23]

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Глобальний індекс інновацій	64	56	50	43	47	45	49
Innovation Input	84	76	77	75	82	71	76
Інституції	98	101	101	107	96	93	91
Людський капітал і дослідження	36	40	41	43	51	39	44
Інфраструктура	112	99	90	89	97	94	94
Розвинутість ринку	89	75	81	89	90	99	88
Ділова активність	78	73	51	46	47	54	53
<i>Innovation Output</i>	64	40	40	35	36	37	37
Результати знань і технологій	34	33	32	27	28	25	33
Творчі результати	75	58	49	45	42	44	48
Індекс інноваційного розвитку за Bloomberg	33	41	42	46	53	56	58
продуктивність праці	48	50	50	50	60	57	55
патентна активність	25	28	27	27	35	36	36
ефективність вищої освіти	5	5	4	21	28	48	57
виробництво з доданою вартістю	40	46	47	48	58	57	57
інтенсивність досліджень і розробок	39	45	44	47	54	57	59

концентрація дослідників	39	42	44	46	48	49	52
проникнення високих технологій	31	36	34	32	35	35	39
Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло	35	35	35	36	36	33	34

Україна стабільно має досить сильні позиції є за такими показниками Глобального індексу інновацій як знання і результати наукового пошуку, розвиток людського капіталу і досліджень, креативність. Це не є випадковими, адже важливим складовим елементом вітчизняної інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал, знання результати наукового пошуку, ефективна реалізація яких визначається як основною конкурентною перевага вітчизняної економіки.

Саме тому, сьогодні основну увагу держава повинна сконцентрувати на зростанні освітньо-наукового потенціалу шляхом збереження наявного людського капіталу та інвестицій в розвиток майбутнього. Сучасне суспільство потребує багатогранного і гармонійного розвитку особистості, індивідуальної свідомості і формуванню на цій основі висококваліфікованих та освічених фахівців. Це має бути основним завданням Міністерства освіти та науки України у розробці основних напрямів розвитку вищої школи в Україні.

Україна має стабільно низькі показники в інституційній площині, розвитку ринкового середовища і вітчизняної інфраструктури. Такий стан пов'язаний із непослідовністю проведення реформ, політико-економічної нестабільності спровокованої агресією Росії з 2014 року. Крім того, необхідно визнати, що методи, які використовує держава в напрямі підтримки інноваційної діяльності є неефективними та недосконалими. Тому, ключовим напрямом вирішення проблем галузі може стати створення ефективного інституційного середовища, тобто системи формальних правил, неформальних обмежень (етика, моралі) і механізмів їх реалізації, що дасть

можливість налагодити взаємодію усіх учасників інноваційного процесу, стимулювати і підтримувати обмін ідеями і розробками, створити конкурентоспроможний інноваційний продукт.

У рейтингу інноваційних економік агенції Bloomberg Україна теж займає незадовільні позиції. У 2021 році серед 60 країн, представлених у рейтингу наша країна займає 58 місце, втративши порівняно з 2020 роком, дві позиції, що зумовлено послабленням усіх складових даного рейтингу [23].

Таким чином, дослідивши розвиток інноваційної політики України на основі міжнародних індексів інноваційного розвитку слід відмітити, що позиції України, з одного боку, свідчать про наявність досить високого рівня освітньо-наукового потенціалу, який є основою для продукування інновацій, наукових розробок, нових технології. Однак, з іншого боку, в галузі існує цілий спектр проблем, в пергу чергу в таких напрямках: наявність неефективного і слабого механізму запровадження інновацій у сферу економічної діяльності і її подальшої комерціалізації; недостатній рівень підтримки державою інноваційних проектів і їхнє фінансування; недостатній рівень фінансування науки й інновацій, розвитку освіти; корупція і політична нестабільність; низький рівень кооперації між науково-дослідними установами та інноваційними підприємствами. На недостатність бюджетного фінансування науково-технічної діяльності вказують і результати дослідження обсягів фінансування науково-технічних розробок в Україні протягом 2017-2021 рр.

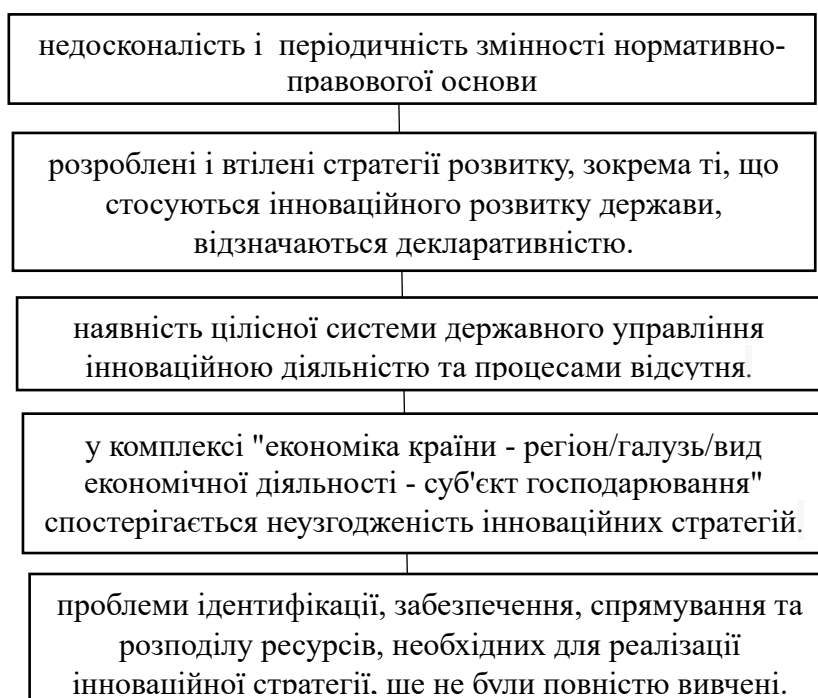
2.2. Визначення проблем та недоліків інноваційної політики в Україні

Досвід розвинутих країн у побудові інноваційних економік свідчить про те, що для реалізації інноваційної політики використовуються інструменти бюджетного та податкового стимулювання (фінансові, податкові, кредитні). Це зумовлено об'єктивними чинниками, які супроводжують процес

розроблення та реалізації інноваційних проектів, насамперед, суттєвими фінансовими витратами на здійснення наукових досліджень й інноваційними ризиками, які пов'язані з невизначеністю результатів НДДКР і динамічністю ринку.

Реальну інноваційну діяльність показує динаміка запровадження прогресивних технологічних процесів та освоєння нових видів продукції: у розвинутих країнах до 90% приросту ВВП забезпечується шляхом запровадження нових технологій, тоді як ринок високотехнологічної продукції в Україні коливається в межах 1% ВВП [31, с. 108].

В Україні обмежено використовується науково-технічний потенціал регіонів, частка високотехнологічної продукції яких постійно знижується. Державній інноваційній політиці характерний ряд значних недоліків, зокрема залишається низка невирішених питань відносно збалансування і координування механізму державного регулювання і фінансового сектора. Доопрацювання потребують правові інструменти залучення приватних інвестицій в інноваційну сферу, основні засади державно-приватного партнерства. Необхідна узгодженість нормативно-правової бази в інноваційній діяльності, оскільки сьогодні у законодавстві існують численні розрізнені підзаконні нормативно-правові акти.

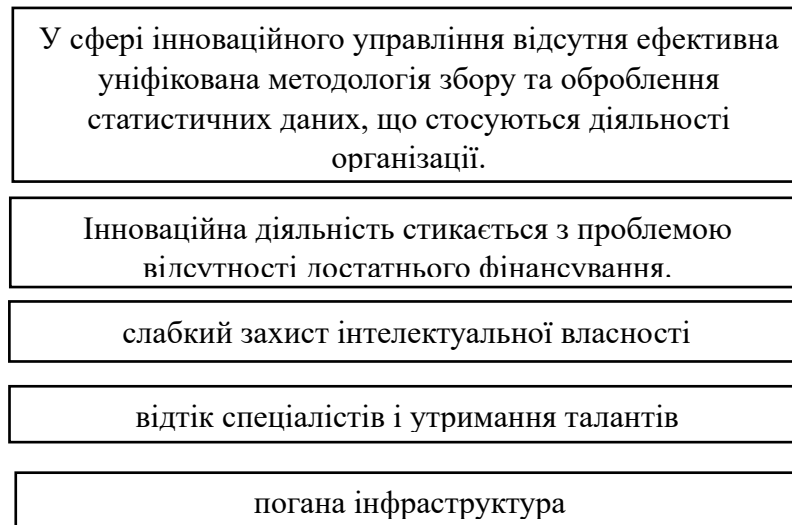

Рис. 2.4. Основні проблеми розвитку інноваційної політики України [34]

Нині економіка України вимагає формування та реалізації ефективної інноваційної політики, чітких механізмів державної підтримки інноваційної діяльності. Необхідно виділити ключові проблемні моменти, які стоять на перешкоді інноваційному розвитку національної економіки, наслідком чого є втрата конкурентних переваг вітчизняним суб'єктами економічної діяльності, зниження інноваційного потенціалу економіки та інвестиційної привабливості. Таким проблемами є (рис. 2.4.).

Важливе значення у процесі формування і реалізації моделі інноваційного розвитку держави має інституційне середовище, яке необхідно розглядати як систему суб'єктів інституційного забезпечення інноваційної діяльності у розробці нормативно-правової основи інновацій, програмних документів у інноваційній сфері, інноваційної інфраструктури.

Основними недоліками у формуванні інноваційної політики в Україні є:

– відсутність в Україні комплексної стратегії переходу до інноваційної моделі економічного розвитку, неефективне застосування методів наукового планування на усіх рівнях державного управління (прогнозування, системного аналізу, оптимізації, програмно-цільових методів), брак інноваційної культури працівників державних органів влади;

- недосконалість законодавчого регулювання інноваційної діяльності, наявність практики ігнорування законодавства чи призупинення дії окремих статей законів, що відносяться до фінансування і стимулювання науково-технічної й інноваційної діяльності;

- малоефективна адміністративно-організаційна структура управління науково-технічною й інноваційною діяльністю;

- брак фінансового забезпечення реалізації державної а інноваційної політики;

- неефективне використання існуючих фінансових ресурсів для реалізації державної інноваційної політики;

- невідповідність корпоративної структури вітчизняного бізнесу вимогам інноваційного розвитку економіки;

- повільне формування в Україні сучасного ринку інноваційної продукції та інфраструктури інноваційної діяльності [34, с. 26].

Забезпечення подальшого розвитку інноваційної інфраструктури в Україні вимагає вирішення таких завдань:

- визначення на законодавчому рівні усіх елементів ринкової інноваційної інфраструктури;

- визначення ефективних форм стимулювання залучення інвестицій у сферу інноваційної діяльності;

- удосконалення механізму договірно-правових земельних відносин щодо регулювання питань використання державних та комунальних земельних ділянок для створення нових форм інноваційної інфраструктури;

- створення системи стимулів стосовно підтримки інноваційної діяльності, активізації залучення інвестицій у розвиток інноваційної інфраструктури за рахунок застосування моделі державно-приватного партнерства;

- підготовки кваліфікованих кадрів.

Для мотивації вітчизняних підприємств до активізації інноваційної діяльності державі потрібно забезпечити адекватні економічні, правові та податкові механізми і налагодити тісне співробітництво між державою, яка має бути безпосередньо зацікавленою у зростанні інновацій, освітньої системою, в особі вищих закладів освіти, які виступають джерелом інноваційних ідей, та інвесторами, що можуть здійснити фінансування інноваційних досліджень та розробок.

В умовах переходу розвинених країн до Індустрії 4.0 та Індустрії 5,0 в Україні спостерігається відставання економіки за ступенем цифровізації відстає не лише від країн розвинених, але й так само від країн, що знаходяться у розвиваючому, включаючи наших найближчих географічних сусідів і країн-членів СНД. Поки що, розвиток цифрових технологій в Україні не зміг вплинути на зростання випуску товарів та послуг, не призводить до зростання цифрової доданої вартості і відповідно ВВП.

Причиною цього є «споживча цифровізація» (при високотехнологічному імпорті і цифрових послугах), та не власного виробництва товарів та послуг, пов'язаних з цифровою економікою.

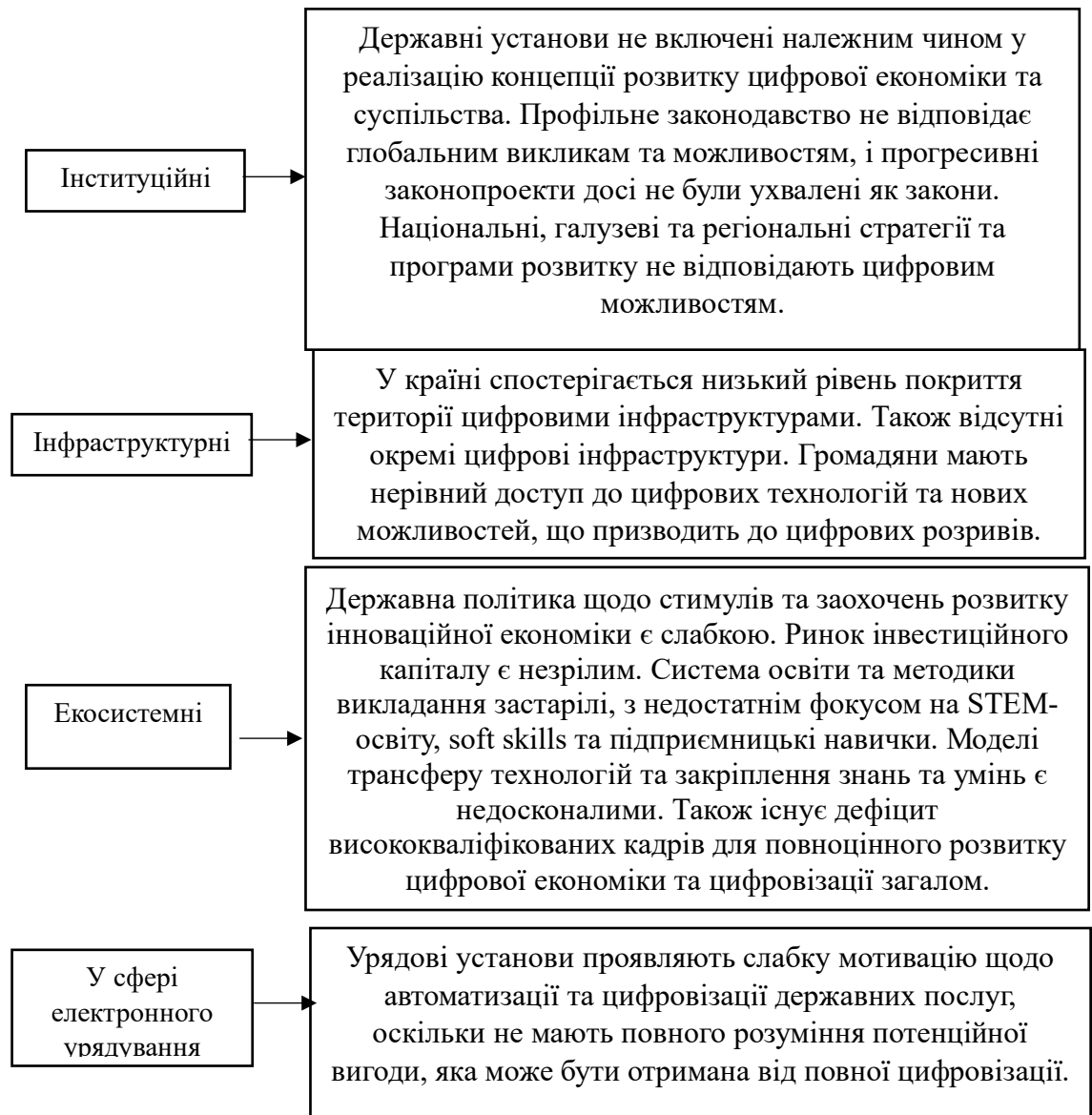

Рис. 2.5. Проблеми цифрової трансформації економіки України [44]

На заваді розвитку цифрових екосистеми в Україні як загалом трансформації української економіки в цифрову стояли наступні проблеми [22]:

- брак фінансових ресурсів, низька інвестиційна активність суб'єктів господарювання,
- недостатня поінформованість суб'єктів бізнесу стосовно концепції й технології Індустрії 4.0, слабкі цифрові навички населення,
- нерозвинена цифрова інфраструктура,

- застарілість обладнання у державних структурах,
- відсутність стандартизації цифрових систем, ,
- низький рівень кібербезпеки та довіри користувачів Інтернету до цифрової економіки,
- низький рівень розвитку мережевої економіки.

Ці проблеми можна згрупувати за видами (рис. 2.5.).

Про існування проблем у розвитку цифрової економіки в Україні свідчать і дані міжнародних рейтингів, в яких вона за розвитком інформаційно-комунікаційних технологій присідає не найкращі місця. Наприклад, в рейтингу за Індексом глобальної конкурентоспроможності Україна за напрямом освоєння інформаційно-комунікаційних технологій Україна зайняла лише 77 місце серед 128 країн, що є найнижчим показником серед європейських країн (рис. 2.6.).

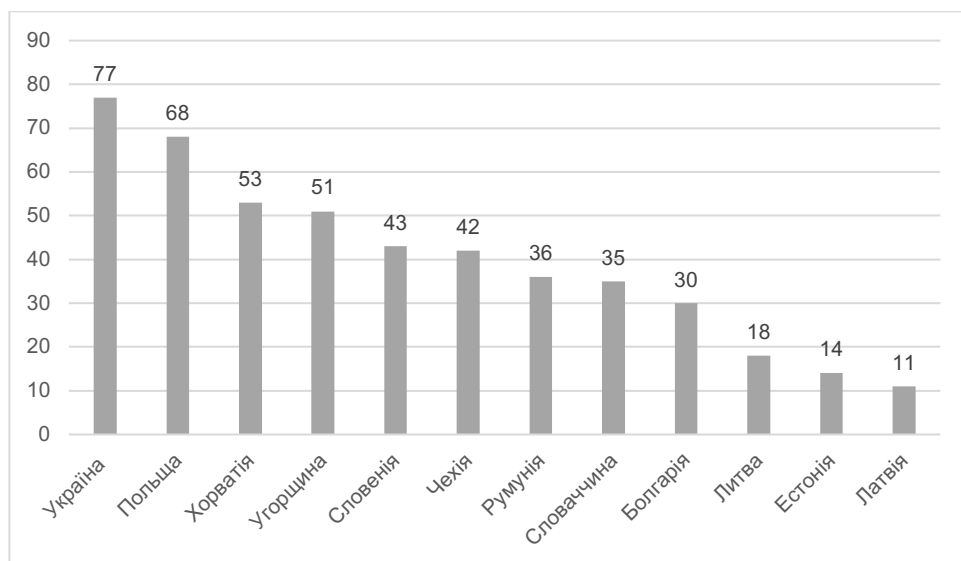

Рис. 2.6. Рейтинг України в Індексі глобальної конкурентоспроможності за рівнем освоєння ІКТ [47]

Низький рівень освоєння та використання технологій є результатом слабо розвиненої відповідної інфраструктури, адже за Global Innovation Index 2020 за напрямом Інфраструктура ІКТ Україна знаходиться на ще нижчих позиціях (рис. 2.7.).

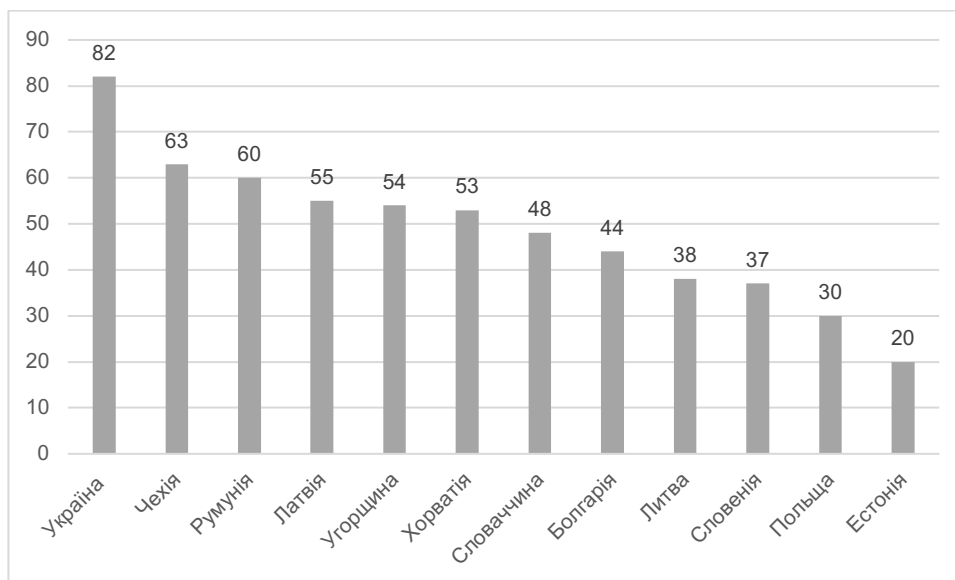

Рис. 2.7. Україна в Індексі глобальної конкурентоспроможності за рівнем розвитку інфраструктури ІКТ [47]

Йдеться не лише про доступ до технологій та навички їх використання, але й про цифровізацію державних та муніципальних сервісів і можливості для участі в активному суспільному житті країни. Також слід відмітити, що найгіршою є ситуація з підключенням до широкосмугового інтернету, за розвитком цього напрямку Україна посідає 109 місце серед 128 країн, що зменшує загальний рівень освоєння ІКТ.

За рівнем цифровізації за версією рейтингу IMD World Digital Competitiveness Ranking Україна посідає 54 місце у світі (рис. 2.8.).

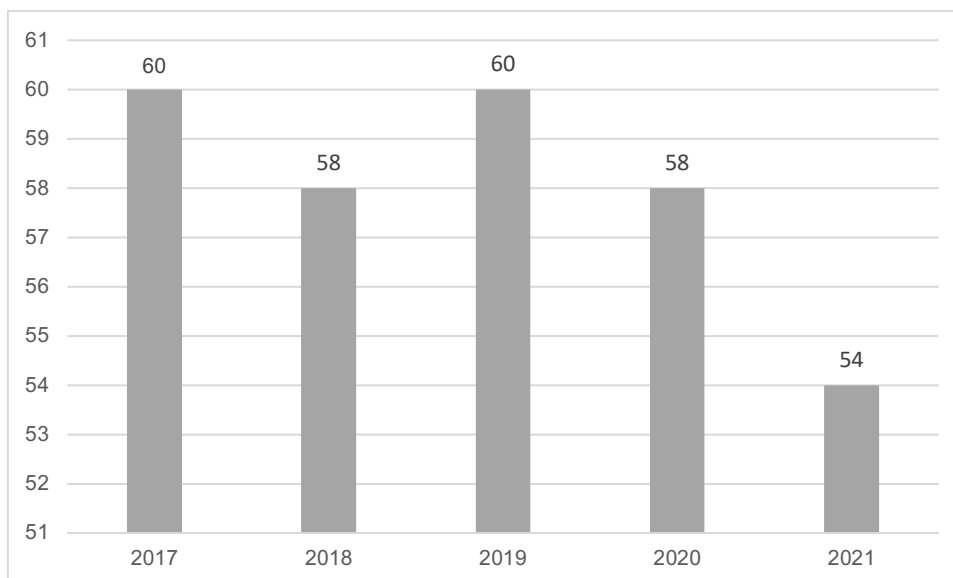

Рис. 2.8. Динаміка рейтингу України у світі за рівнем цифровізації за IMD World Digital Competitiveness Ranking протягом 2017-2021 рр. [52]

Цифровий перехід є стратегічним напрямом підвищення стійкості української економіки, який потребує фундаментальних змін в організації процесів у всіх без винятку секторах економіки. Останніми роками (2020—2021 рік) було багато зроблено позитивних етапів саме державою у бік прогресивного налагодження цифровізаційних процесів проте цього недостатньо.

2.3. Рекомендації по вдосконаленню інноваційної політики України, що забезпечать структурні зміни

Сьогодні Україна опинилася у складних політичних та економічних умовах через війну яка точиться на її території. Російський агресор розв'язав у Європі найбільшу за масштабами з часів Другої світової війни, яка направлена на знищення України як держави. Проте, український народ не дивлячись на руйнування та жертви продовжує відстоювати своє право на життя. У таких умовах важливого значення набуває функціонування тилу та економіки країни загалом. Наразі економіка України працює у вкрай важких умовах, тому надзвичайно важливе значення мають заходи уряду щодо її підтримання.

Проте одночасно з цим уже зараз необхідно думати над тим, як буде розвиватися економіка після закінчення війни. Одним з важливих локомотивів який може потягнути за собою економіку країни в умовах руйнації значної частини її індустріального сектору може стати цифровізація. Адже за останні 10 років розповсюдження і впровадження інформаційних та телекомунікаційних технологій суттєво змінило світову економіку та вплинуло на появу нових бізнес-моделей.

Сьогодні відбувається трансформація багатьох секторів глобальної економіки і утворення нових продуктів та ринків на базі використання єдиних цифрових платформ та інформаційного середовища. Цифрові екосистеми стають новою формою організації кооперації в економіці. Україна може зайняти передові позиції у цьому зважаючи на ті ресурси у ІТ сфері які у неї є.

Інноваційна політика України у повоєнний період повинна передбачати комплексну реалізацію стратегічних пріоритетів інноваційного відновлення і розвитку національної економіки, збалансованого з інтелектуальним потенціалом і виробничими ресурсами регіонів на основі інновацій та знань. Держава у післявоєнний період має оптимізувати структуру інноваційної політики та запропонувати прогресивні форми розвитку ринкових інститутів з метою трансформації фінансових ресурсів в інвестиції в інноваційну діяльність.

Державна інноваційна політика країни у повоєнний період повинна створювати необхідні умови функціонування економіки з метою забезпечення інноваційного розвитку, зокрема у сфері оподаткування, технічного регулювання, державних закупівель високотехнологічної продукції, а також, спрямовуватися на захист інтелектуальної власності, та механізм, що створює військову безпеку в країні.

В якості довгострокових соціально-економічних цілей інноваційної політики держави у післявоєнний період слід виокремити наступні (рис. 2.9.).

Для реалізації цих цілей, у довгостроковому прогнозуванні необхідно розробити підсистему завдань для кожної цілі з механізмами її вирішення, дорожні карти з термінами досягнення конкретних результатів і очікуваних ефектів як за обсягами комерційної використання і конкурентоспроможності, так і за параметрами загальнодержавної, бюджетної і економічної ефективності.

Реалізація цих цілей буде сприяти формуванню збалансованості довгострокових комплексних прогнозів НТП і соціально-економічного розвитку з існуючими в державі фінансовими, інтелектуальними, технічними ресурсами. Реалізація стратегічних прогнозів і програм інноваційної політики із метою відновлення української економіки у післявоєнний час повинна розглядатися у системній і узгодженій єдності із визначенням ключових напрямів досягненням збалансованості економіки країни.

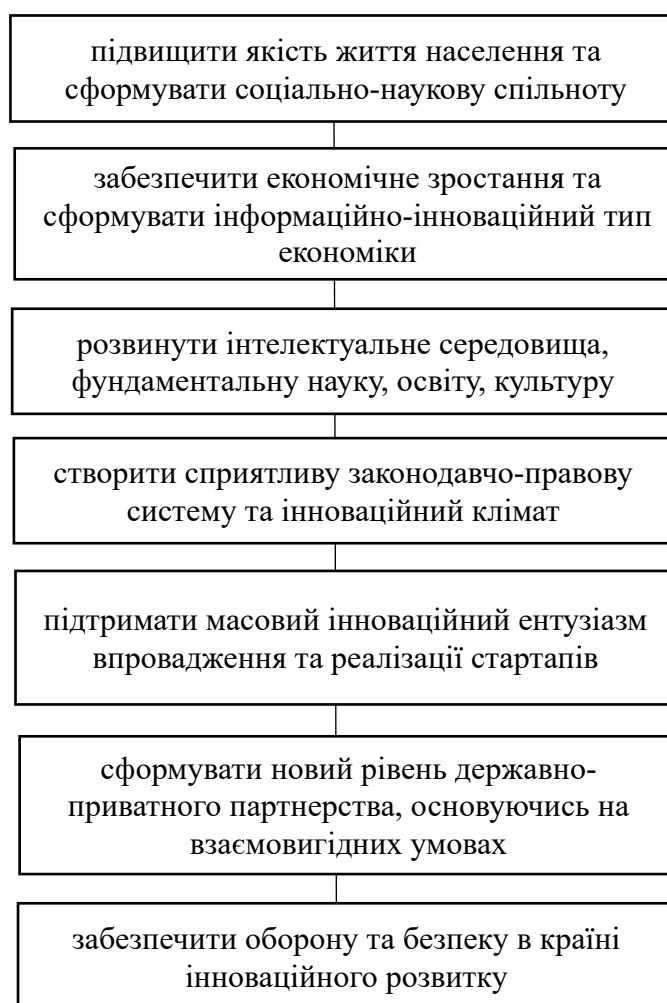

Рис. 2.9. Довгострокові цілі інноваційної політики України у післявоєнний період [46]

Для цього слід розробити збалансовану інвестиційну стратегію післявоєнного відновлення економіки України на основі інноваційного розвитку і визначити інвестиційні пріоритети диверсифікації вітчизняної

промисловості у галузевому і регіональному розрізах на базі знань та інновацій. Ця стратегія має бути узгодженою із планом розвитку сфер по інноваційній діяльності в проміжок до 2030 року, та буди удосконаленою згідно із завданнями післявоєнного відновлення [46].

Досвід багатьох країн, які пережили війну (Греція, Японія, Німеччина) свідчить, що для реалізації інноваційної політики у післявоєнному відновленні цих країн формувалася спеціальний координуючий і організаційно-керуючий орган. В Україні, для реалізації інноваційної політики, можна переорієнтувати діяльність Національного фонду досліджень України, який є спеціальним інструментом реалізації державної інноваційної політики, яким здійснюється фінансування розвитку української науки. Діяльність фонду направлена на формування сприятливих умов для максимальної реалізації інтелектуального потенціалу країни у сфері наукової та науково-технічної діяльності. Його основними цілями є:

- стимулювання фундаментальних і прикладних наукових досліджень, розвитку національної науки та її інтеграції до світового наукового простору;
- розбудова інноваційної інфраструктури в Україні;
- сприяння налагодженню науково-технічного співробітництва між науковими та освітніми установами, представниками реального сектора економіки та сфери послуг.

Разом з тим, слід удосконалити діяльність фонду у таких напрямках як пошук, запровадження і реалізація результатів наукових досліджень і розробок, доступність джерел фінансування і державної підтримки; реальний захист інтелектуальної власності.

На основі фонду, в межах стратегічних прогнозів розвитку регіонів, необхідно відродити науково-прогнозне обґрунтування інноваційного прогресу і його економічних результатів на короткостроковий і середньостроковий періоди, у якому слід обґрунтувати створення і реалізацію

інноваційних платформ відносно запровадження інновацій для покращення економічного й технологічного потенціалу України.

Разом з цим, слід у розрізі регіонів і секторів економіки здійснювати розробку схеми інвестування в інноваційний розвиток і розміщення продуктивних сил на середньостроковий і довгостроковий періоди, що забезпечить збалансований розвиток інновацій, науки, освіти, праці, залучення необхідних ресурсів, інвестицій [46].

Таким чином, вже сьогодні потрібно формувати інноваційні стратегії структурної трансформації вітчизняної промисловості і реалізацію довгострокової структурної політики на базі розвитку пріоритетних наукомістких виробництв.

Головна метою інноваційної політики повинен бути пріоритетний розвиток наукомісткої промисловості, яка буде здатна забезпечити випуск конкурентоспроможної продукції. Необхідно активізувати як фундаментальні, так і прикладні дослідження і розробки, створити ринок інновацій і венчурного капіталу, шляхом розвитку вищих закладів освіти і новаторів, завданнями яких у воєнний і післявоєнний період є не тільки підготовка кадрів, які відповідають вимогам часу, але й бути «інкубатором» для проведення фундаментальних і прикладних досліджень та розробок, місцем для реалізації ідей у вигляді стартапів.

У процесі розробки і реалізації післявоєнної інноваційної політики мають брати участь усі міністерства країни, які повинні виробити загальну стратегічну концепцію інноваційного розвитку економіки країни та створити цільові програми національної безпеки України.

Зрозуміло, що після закінчення війни в розвитку підприємницької діяльності відповідно за різними регіонами України будуть відслідковуватися нерівномірності, через наслідки воєнних дій в різних містах (Ізюм, Маріуполь, Миколаїв, Херсона та інші), які зазнали масових руйнувань та відтоку населення.

Для подолання цієї нерівномірності необхідно в цих регіонах створювати інноваційні кластери, тобто систему підприємств з виробництва та споживання готового інноваційного продукту, яка включає в себе увесь інноваційний ланцюжок від розвитку фундаментальної наукової ідеї до їх комерціалізації (виробництва готової продукції), а також систему тісних взаємозв'язків між інноваційними підприємствами, їх постачальниками, клієнтами, інституціями створення знань. У регіонах, які сильно постраждали, існують передумова створення кластерів, з урахуванням їх потенціалу. Наприклад, у Херсонській області є необхідні передумови для формування інноваційних кластерів за такими напрямками як інформація та комунікації, відновлювальна енергія і навколишнє середовище, авіація, транспорт.

Таким чином, державна інноваційна політика повинна сприяти створенню необхідного середовища для інноваційного розвитку за рахунок:

- підтримки реформ закладів вищої освіти для їх орієнтації на інновації;
- створення інкубаторів і підтримка новаторів відносно створення стартапів;
- зниження податків і соціальних виплат для зменшення навантаження на інноваційні підприємства;
- зниження бар'єрної планки, що стримувала вихід на ринки з тенденцією високого потенціалу інноваційного розвитку;
- гарантування стартапів доступом до венчурного капіталу;
- удосконалення механізму захисту прав на інтелектуальну власність [46].

Сьогодні в Україні незважаючи на воєнні дії продовжується робота щодо вдосконалення процесу цифровізації економіки. Комітет з питань цифрової трансформації задля мети цифрового інтегрування України до ЄС та залучення України у програму «Цифрова Європа», та «Єдиний роумінг-

простір», для пришвидшеного забезпечення споживачів цифровим контентом і цифровими послугами у воєнний час підготував проект Національної програми інформатизації, прийняття якої допоможе розвивати технологій під час війни та залучати стратегічне фінансування, тим сам цифровізувати Україну [36]. Національна програма інформатизації забезпечить реалізацію завдань або, так званих, проєктів по інформатизації серед органів державної влади, розроблених для цифрового розвитку, розвитку електронного урядування, а також інформаційне суспільство та цифрові інновації і технології.

Крім того, Міністерством цифрової трансформації України паралельно приймаються заходи, щодо підтримки вітчизняних підприємств постраждалих від воєнних дій. Зокрема, відбувається переорієнтація державного порталу «Дія», підтримуючи мікро- та малі підприємства, що зазнали найбільших збитків через збройну агресію.

Так, Міністерство цифрової трансформації України на порталі «Дія» разом з Міністерством економіки та Офісом з розвитку підприємництва та експорту запустило грантову програму «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» для допомоги бізнесу, яка спрощує процедуру отримання допомоги підприємцям [57].

В умовах актуальної потреби унормувати питання, що напряду відповідають за захист особистих даних в умовах воєноого стану, підвищується значення забезпечення прав підприємств у сфері електронних довірчих послуг. Найближчим часом, до моменту укладення угоди між Україною і ЄС про взаємність визнання кваліфікації довірчих послуг в електронному форматі, необхідно розв'язати проблеми правового регулювання цих питань в Україні.

Поліпшенню умов ведення бізнесу під час війни сприяє безоплатне навчання для оптимальної адаптації підприємців до нових цифрових реалій, освоєння засад брендингу та диференціації на ринку.

Проведення вебінарів «Бренд підприємця – українець» для малого й середнього бізнесу за участі Офісу з розвитку підприємництва та експорту, Fly_Academy і «Дія.Бізнес», освітні програми онлайн-аукціонів за підтримки «Програми «U-LEAD з Європою» дадуть можливість ефективно, залучаючи максимальну кількість покупців, із залученням максимальної кількості покупців, виділяти майно для оренди, продавати або відчужувати його.

Підвищенню рівня цифрової грамотності населення та вдосконаленню системи розвитку цифрових навичок громадян сприяють навчальні програми з побудови комплексних систем захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах SET University.

Про перспективність українського ІТ-сектору свідчить той факт, що лондонська фінтех-компанія Wirex, продукти якої дозволяють клієнтам оплачувати товари та послуги криптовалютою і традиційними грошима, відкриває науково-дослідні центри у Львові та активно наймає українських ІТ-фахівців, яким довелося покинути свої домівки та переїхати у західні регіони України. Wirex планувала відкрити R&D центри у великих містах України, таких як Львів, Харків та Одеса, але, на жаль, через війну в Україні поки що відкрито лише R&D Hub у Львові.

Репутації нашого ІТ-сектору дещо підірвали російські кібератаки. Тим не менш, цифрові інновації в українській банківській справі залишаються дуже просунутими, випереджаючи навіть США. Наприклад, причиною, чому PayPal залишається настільки домінуючим у США, полягає в тому, що американські банки не можуть розробити внутрішні платіжні системи, подібні до українського Приват24 чи Моно. Аналогічна система і в Європі, чому стали свідками багато українських біженців, які звикли отримувати банківські послуги не виходячи з дому за допомогою мобільних додатків, чого не можна зробити в більшості країн ЄС. Тому, розробка технологічних рішень

для світових фінансових ринків є чудовою можливістю для розвитку українського ІТ-ринку.

Після проведення дослідження які особливості забезпечують прогресивні структурні зміни в економіці за допомоги інноваційної політики зроблені такі висновки.

ВИСНОВКИ

Після проведення дослідження які особливості забезпечують прогресивні структурні зміни в економіці за допомоги інноваційної політики зроблені такі висновки.

Інноваційна політика спрямована на розвиток технологій та інновацій в економіці, що забезпечує надійну підтримку інноваційним підприємствам, інвестиційне залучення в НТП і розбудова новітніх продуктів інновацій та послуг. З іншого погляду, структурна політика націлена на трансформацію економіки та розвиток окремих галузей, що забезпечує підвищення їх ефективності та конкурентоспроможності з метою забезпечення збалансованого розвитку національної економіки та зменшення рівня нерівності.

Взаємодія між інноваційною та структурною політиками може суттєво впливати на розвиток економіки країни. Саму через це важливим є розроблення та впровадження ефективних стратегій, що забезпечуватимуть координацію цих політик та допоможуть досягти спільних цілей.

Основне завдання структурної політики держави полягає у підтримці економічного зростання та його прискоренні. Структура економіки формується під впливом різних об'єктивних та суб'єктивних факторів, і тісно пов'язана з інвестиційною політикою, оскільки структурні зміни супроводжуються рухом капіталу. Інноваційна політика забезпечує створення нових продуктів та послуг, підняття на новий рівень продуктивності праці та зниження капіталу, що витрачається на виробництво. Для підприємств це дає змогу підвищувати свій прибуток та укріплювати свої позиції на ринку.

При формуванні інноваційної політики країн-членів ЄС використовуються індикатори, які дозволяють визначати ефективність стратегій інноваційного розвитку окремих країн та регіонів. Відповідно до досвіду ЄС, основний фокус інноваційної політики спрямовується на стимулювання інноваційної кооперації, яка є однією з найважливіших завдань

інноваційних програм порівняно з фінансуванням інноваційних проектів. У країнах-членах ЄС використовується трирівнева система формування інноваційної політики, яка включає регіональний, національний та наднаціональний компоненти.

Основними складовими національних інноваційних систем є структура інститутів, пов'язаних з інноваціями, та виробничі системи. Інституції інноваційного розвитку грають важливу роль у створенні, адаптації та поширенні нових технологій. Національні інноваційні системи залежать від інституційних зв'язків, які формують потоки знань, фінансів, людей, законів та комерційних відносин.

Спеціалізовані інструменти призначені для впливу на конкретні сфери інноваційної діяльності, такі як експорт або імпорт інновацій, створення НДДКР або інноваційних стартапів, розвиток інноваційної інфраструктури, а також покращення характеристик системи освіти та ринку праці.

Дослідження розвитку інноваційної політики України на основі міжнародних індексів інноваційного розвитку показало, що позиції України, з одного боку, свідчать про наявність досить високого рівня освітньо-наукового потенціалу, який є основою для продукування інновацій, наукових розробок, нових технологій.

Однак, з іншого боку, в галузі існує цілий спектр проблем, в пергу чергу в таких напрямках: наявність неефективного і слабкого механізму запровадження інновацій у сферу економічної діяльності і її подальшої комерціалізації; недостатній рівень підтримки державою інноваційних проектів і їхнє фінансування; недостатній рівень фінансування науки й інновацій, розвитку освіти; корупція і політична нестабільність; низький рівень кооперації між науково-дослідними установами та інноваційними підприємствами. На недостатність бюджетного фінансування науково-технічної діяльності вказують і результати дослідження обсягів фінансування науково-технічних розробок в Україні протягом 2017-2021 рр.

На заваді розвитку інноваційної діяльності в Україні стоять наступні проблеми: брак фінансових ресурсів, низька інвестиційна активність суб'єктів господарювання, недостатня поінформованість суб'єктів бізнесу стосовно концепції й технології Індустрії 4.0, слабкі цифрові навички населення, нерозвинена цифрова інфраструктура, низький рівень кібербезпеки та довіри користувачів Інтернету до цифрової економіки, низький рівень розвитку мережевої економіки.

Сьогодні Україна опинилася у складних політичних та економічних умовах через війну яка точиться на її території. Російський агресор розв'язав у Європі найбільшу за масштабами з часів Другої світової війну, яка направлена на знищення України як держави. Інноваційна політика України у повоєнний період повинна передбачати комплексну реалізацію стратегічних пріоритетів інноваційного відновлення і розвитку національної економіки, збалансованого з інтелектуальним потенціалом і виробничими ресурсами регіонів на основі інновацій та знань. Реалізація стратегічних прогнозів і програм інноваційної політики із метою відновлення української економіки у післявоєнний час повинна розглядатися у системній і узгодженій єдності із визначенням ключових напрямів досягненням збалансованості економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик В. В. Міжнародна інвестиційна та інноваційна діяльність: теоретичні та прикладні аспекти : навч. посіб. ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Крок, 2014. 238 с.
2. Бажал Ю. М. Українська інноваційна політика: проблема смартспеціалізації. Ю. М. Бажал. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2021. Т. 6, вип. 1. С. 8-13.
3. Батченко Л. В. Структурна політика національної економіки та державна екологічна політика: взаємозалежність та вплив на конкурентоспроможність країни/ Л. В. Батченко, Т. В. Князева. Ефективна економіка. 2015. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_10_19
4. Бударна В. О. Правова інвестиційна політика держави та структурні процеси в національній економіці. В. О. Бударна. Економічна теорія та право. 2015. № 1. С. 171-182.
5. Веретяннікова М. В., Мельник О. І., Мельник А. Г. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку підприємницької діяльності в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2017. Вип. 25(1). С. 49–52.
6. Гевко В. І. Інноваційна політика держави як чинник соціально-економічного розвитку. В. І. Гевко. Агросвіт. 2020. № 10. С. 136-143.
7. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства : навч. посіб. 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2016 488 с.
8. Горбонос Ф. В. Економіка підприємства : підручник. К. : Знання, 2017. 463 с.
9. Денисов А. І. Інноваційна політика, як об'єкт фінансово-правового забезпечення. А. І. Денисов. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Юридичні науки. 2020. № 5. С. 9-14.

10. Дергалюк Б. В. Державна політика структурних змін у напрямі розбудови інтелектуально-орієнтованої економіки. Б. В. Дергалюк. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : Економічні науки. 2019. Вип. 3. С. 140-145.

11. Дудар Т. Г., Мельниченко В. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 256 с.

12. Дунська А. Р., Бесараб К. М. Інвестиційне забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2019. № 16. С. 340–350.

13. Жилінська О. І., Балан В. Г., Андрусак І. В. Компаративне оцінювання рівня інноваційного забезпечення сталого розвитку економіки. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2017. №3. С. 354–364.

14. Захарченко В. І. Інвестиційне забезпечення неоіндустріалізації України. Фінанси України. 2017. № 11. С. 21–46.

15. Кальний С. В., Шелудько В. М. Забезпечення ефективності провадження технологічних інновацій на підприємстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24, № Ч.2. С. 47–52.

16. Князева О. А., Скоробогатов Г. С. Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності малих та середніх підприємств. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. Вип. 1. С. 131–139.

17. Коберник І. В. Інвестиційне забезпечення механізму управління інноваційним розвитком інтегрованих бізнес структур. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки. 2016. № 1. С. 44–54.

18. Коваленко О. В., Коткова Н. С. Інноваційно-інвестиційне забезпечення технічної модернізації як основа зростання

конкурентоспроможності харчової промисловості. Продовольчі ресурси. 2020. № 14. С. 230–240.

19. Ковальова О. В. Структурна політика як механізм здійснення трансформацій економіки. О. В. Ковальова. *Modern economics*. 2017. № 6. С. 85-93.

20. Ковальова О. В. Структурна політика в механізмі трансформацій аграрного сектора економіки: теоретико-методичний аспект досліджень. О. В. Ковальова. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2018. № 1. С. 90-98.

21. Крамаренко А. О. Інноваційна політика держави як основа її конкурентоспроможності. А. О. Крамаренко, Д. О. Барабась. Стратегія економічного розвитку України. 2018. № 42. С. 119-127.

22. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. Електронне фахове видання «Ефективна економіка». 2018. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf

23. Крилов Д.В. Аналіз рейтингового оцінювання розвитку інноваційної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10285>

24. Лебедева І. Б., Касянова Л. П., Новак О. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Алчевськ : ДГМГ, 2004. 205 с.

25. Любохинець Л. С. Структурна політика і структурна перебудова національної економіки. Л. С. Любохинець, Б. М. Столяр. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 3(2). С. 244-249

26. Макара О. В. Структурно-інвестиційна політика як вектор ефективного перетворення виробничо-господарського комплексу країни. О. В. Макара, А. С. Крот. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. 2014. 3. - С. 81-85.

27. Оболенцева Л. В. Інвестиційне забезпечення управління конкурентоспроможністю промислових комплексів регіонів. Соціальна економіка. 2018. Вип. 56. С. 190–196.

28. Овчаренко Т. С., Степанова А. Розробка інвестиційного проекту створення виробничих потужностей на промисловому підприємстві. Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал. 2017. № 5. С. 116–126.

29. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році: науково-аналітична доповідь/ Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2022. 93 с.

30. Пасінович І. І. Структурна політика як системоутворюючий елемент соціально-економічної політики держави. І. І. Пасінович. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 4. С. 31-36

31. Петренко Н. О. Інноваційна політика як складова регіональної промислової політики. Н. О. Петренко. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. 2018. Вип. 2. С. 102-109

32. Пікулик О. Б. Регіональна інноваційна політика як фактор розвитку продуктивних сил країн ЄС. О. Б. Пікулик. Ефективна економіка. - 2018. - № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_9_17

33. Пономаренко Л. А., Паламарчук В. А. Інноваційний менеджмент : курс лекцій. Київ : Видавництво Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2009. 80 с.

34. Почерніна Н. В. Інноваційна політика в Україні: проблема цілісності на макрорівні. Н. В. Почерніна. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2018. - Вип. 6. - С. 23-27.

35. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266.

36. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>.

37. Сазонов Р. Ю. Механізм удосконалення впливу державного регулювання на інвестиційне забезпечення розвитку економіки України. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 10(2). С. 22–27.

38. Сагун О. С. Структурна політика та модернізація структурних перетворень в економіці. О. С. Сагун. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2019. № 6(1). С. 272-276.

39. Ситник Л. С. Інвестиційне забезпечення процесів технічного оновлення виробництва: зарубіжний досвід та Україна. Економіка і організація управління. 2019. Вип. 3. С. 18–29.

40. Слободянюк Н. О. Стратегічне інвестиційне забезпечення розвитку технологічних укладів в Україні. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 1. С. 41–44.

41. Смерічевський С. Ф. Структурна політика відтворення в транспортному комплексі України та інноваційно-інвестиційні механізми її реалізації. С. Ф. Смерічевський, О. А. Михальченко, Л. І. Райчева. Економіка та держава. 2022. № 7. С. 16-21.

42. Снігова О. Ю. Державна політика структурної трансформації економіки старопромислових регіонів України в період повоєнного відновлення. О. Ю. Снігова Економіка України. 2022. № 9. С. 45-57.

43. Стадник В. В., Йохна М. А. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 464 с.

44. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>

45. Чебанова Н. В. Політика структурних трансформацій діяльності промислових підприємств. Н. В. Чебанова Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2019. № 4(1). С. 43-51.

46. Яцкевич І. Інноваційна політика України у післявоєнний період. Економіка та суспільство. 2022. № 39. URL:| <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1392>
47. Global Competitiveness Reports. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/>
48. Ciffololli A., Isumeri E. Expert Evaluation Network Delivering Policy Analysis on Performance of Cohesion Policy 2007—2013 // Policy Paper on Innovation.Italy. August 2010.
49. Drucker P. F. Innovation and entrepreneurship. Harper and Row, New York. 1993. 247 p.
50. Timmons J. A., Spinelli S. New venture creation: entrepreneurship for the 21st century. McGraw-Hill/Irwin, 2004. 700 p.
51. Innovation Nation / Department for Innovation, Universities and Skills.March 2008.
52. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2021 (WDCI) URL: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness/>
53. Leclerc M. La Chine, laboratoire de la révolution d’Auchan. LSA. Antony, 2018. № 2503. URL: <https://www.lsa-conso.fr/la-chine-laboratoirede-la-revolution-d-auchan,286096>.
54. Rossi F. Innovation policy in the European Union: instruments and objectives / MPRA Paper. 2007. N 2009. P. 26.
55. Schumpeter J. The Theory of Economic Development, Erfurt, Germany Understanding the U.S. National Innovation System, 2020 URL:| <https://itif.org/publications/2020/11/02/understanding-us-national-innovation-system-2020/>
57. Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації України. URL:<https://thedigital.gov.ua>